

Н. В. Чен

Образотворче МИСТЕЦТВО

(за підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко)

2

клас

Харків
«Видавнича група “Основа”»
2013

УДК 373.3/.5
ББК 74.2
Ч-43

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Чен Н. В.

Ч-43 Образотворче мистецтво. 2 клас (за підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко). — Х. : Вид. група «Основа», 2013. — 80 с. : іл. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-1813-7.

Складено за підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко (рекомендованим наказом МОНМСУ від 18.06.2012 р. № 718). Наведені тут орієнтовні календарне планування та 35 планів-конспектів уроків допоможуть учителеві підготуватися до уроку (доповнюючи або змінюючи запропонований матеріал власними напрацюваннями) та провести його на найвищому рівні. Перфоровані аркуші та поля для нотаток є зручними для повсякденної роботи та звітності.

Для вчителів образотворчого мистецтва і студентів відповідного фаху педагогічних навчальних закладів.

УДК 373.3/.5
ББК 74.2

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

ЧЕН Наталія Володимирівна

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО. 2 КЛАС
(за підручником О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко)

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Підп. до друку 12.06.2013. Формат 84×108/16.
Папір офсет. Друк офсет. Гарн. шкільна.
Ум. друк. арк. 8,4. Замовлення № 13-07/15-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
Тел. (057) 717-99-30
e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-1813-7

© Чен Н. В., 2013
© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ	5
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	7
Тема 1. МОВА ГРАФІКИ ТА ЖИВОПИСУ	7
<i>Урок № 1. Калейдоскоп вражень</i>	<i>7</i>
<i>Урок № 2. Лісова галявина</i>	<i>9</i>
<i>Урок № 3. Свято врожаю</i>	<i>11</i>
<i>Урок № 4. Таємниці квіткових силуетів</i>	<i>13</i>
<i>Урок № 5. Чарівна палітра</i>	<i>15</i>
<i>Урок № 6. Живописне яблуко</i>	<i>17</i>
<i>Урок № 7. Осінні кольори</i>	<i>19</i>
<i>Урок № 8. Наближається зима</i>	<i>21</i>
Тема 2. МОВА СКУЛЬПТУРИ, АРХІТЕКТУРИ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА	23
<i>Урок № 9. Лісовичок-чарівничок</i>	<i>23</i>
<i>Урок № 10. Красуня черепаха</i>	<i>25</i>
<i>Урок № 11. Золота рибка</i>	<i>27</i>
<i>Урок № 12. Чарівний будиночок</i>	<i>29</i>
<i>Урок № 13. Місто митців</i>	<i>31</i>
<i>Урок № 14. Новорічний сувенір</i>	<i>33</i>
<i>Урок № 15. Чарівна ялинка</i>	<i>35</i>
<i>Урок № 16. Перевір себе</i>	<i>37</i>
Тема 3. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У ГРАФІЦІ ТА ЖИВОПИСІ	41
<i>Урок № 17. Зимові розваги</i>	<i>41</i>
<i>Урок № 18. Мистецькі захоплення дітей</i>	<i>43</i>
<i>Урок № 19. Таємниці композиції</i>	<i>45</i>
<i>Урок № 20. Сонце — господар неба</i>	<i>47</i>
<i>Урок № 21. Пригоди вітерцю</i>	<i>49</i>
<i>Урок № 22. Смачний десерт</i>	<i>51</i>
<i>Урок № 23. Квіти на підвіконні</i>	<i>53</i>
<i>Урок № 24. Знайомство з колоритом</i>	<i>55</i>
<i>Урок № 25. Весна прийшла</i>	<i>57</i>
Тема 4. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У СКУЛЬПТУРІ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ	59
<i>Урок № 26. Кішка з мишкою помирилися</i>	<i>59</i>
<i>Урок № 27. Африканські мандри</i>	<i>61</i>
<i>Урок № 28. Птахи навесні</i>	<i>63</i>
<i>Урок № 29. Веселий коник</i>	<i>65</i>
<i>Урок № 30. Великодні писанки</i>	<i>67</i>
<i>Урок № 31. Секрети веселого орнаменту</i>	<i>69</i>
<i>Урок № 32. Фантастичний звір</i>	<i>71</i>
<i>Урок № 33. Квіткова галявина</i>	<i>73</i>
<i>Урок № 34. Перевір себе</i>	<i>75</i>
<i>Урок № 35. Зустрічаємося з літом</i>	<i>79</i>
ЛІТЕРАТУРА	

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Шановний учителю!

Зараз перед Вами лежить книга з серії «Мій конспект» — методичні розробки уроків з образотворчого мистецтва для 2-го класу початкової школи за підручником «Образотворче мистецтво : підр. для 2 кл.» авторів О. В. Калініченко, В. В. Сергієнко (рекомендованим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.06.2012 р. № 718). Запропоновані розробки уроків розраховані на учнів, які вже мають певні знання з образотворчого мистецтва: вони вже ознайомлені з назвами художніх матеріалів та інструментів, художніх технік і послідовністю роботи під час малювання, ліплення, виготовлення аплікацій та ін.

Учитель має пам'ятати, що з перших днів необхідно привчати дитину уважно спостерігати за оточуючим світом, бачити в кожному об'єкті природи живу істоту зі своїми характером і красою, уміти відчувати в природі живе начало — це важливо для формування особистості дитини, зростання маленької людини.

Одним з найважливіших завдань навчання образотворчого мистецтва є ознайомлення учнів з мовою мистецтва — художнім образом (у графіці, живописі, скульптурі чи архітектурі). Якщо людина не знає мови мистецтва, вона не може адекватно сприймати це саме мистецтво. На це слід звертати увагу учнів під час їх роботи у різних видах образотворчої діяльності (образотворчій, декоративній, конструктивній). Необхідно привчати дитину сприймати оточуючий світ та вміти висловлювати свої думки за допомогою художніх образів, що розвиватиме духовну сферу, зорову пам'ять, фантазію та уяву.

Учитель повинен донести до розуміння другокласників: для того щоб зрозуміти будь-який твір образотворчого мистецтва (архітектурний, скульптурний, графічний, живописний чи декоративно-прикладного мистецтва), слід багато знати про особливості цього виду або жанру мистецтва. Для цього вчитель сам має добре орієнтуватися в різних видах, жанрах та техніках образотворчого мистецтва, у творчості кращих представників світового мистецтва. Для полегшення роботи вчителя до кожного уроку ми пропонуємо зоровий та літературний ряди, опис необхідних технік.

Важливу роль у роботі над творчим завданням відіграє формат аркуша, який учні використовують для малювання. Бажано привчати дітей використовувати під час роботи великі аркуші паперу, що надасть їм відчуття чарівного простору, який можна населити будь-якими героями, на якому можна втілити будь-які фантазії.

Кожна дитина талановита! Необхідно тільки своєчасно побачити цей талант, розвинути, підтримати, спрямувати його. А все, що робить талановита людина, — це творчість. Яку б професію не обрала дитина в майбутньому, дуже важливо, щоб вона почувалася в ній митцем та була вільною від стереотипів. Це, на нашу думку, і є надзавданням кожного вчителя, якому довірені освіта й навчання майбутніх громадян України.

Орієнтовні плани-конспекти уроків у цьому посібнику побудовані таким чином, щоб учитель мав змогу використовувати запропонований нами матеріал повністю або частково (зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу), доповнюючи його власними напрацюваннями та формами й методами роботи, урізноманітнюючи у такий спосіб навчально-виховний процес на уроках образотворчого мистецтва. В орієнтовному календарному плануванні зазначені не лише завдання кожного уроку та його тематика, але й матеріали, необхідні для роботи дітей за зазначеною тематикою.

Видання «Мій конспект» оформлене перфорованими аркушами та полями для нотаток, отже, є зручним як для повсякденної роботи вчителя, так і для звітності.

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

2 клас. МОВА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

(35 годин; 1 година на тиждень; 3 години — резервний час)

№ з/п	Дата уроку	Зміст навчального матеріалу	Тема уроку	Матеріали та інструменти
I СЕМЕСТР				
Тема 1. МОВА ГРАФІКИ ТА ЖИВОПИСУ (8 год)				
1		Бесіда «Мистецтво в нашому житті». Пропедевтичне ознайомлення з видами візуальних (образотворчих) мистецтв, головними засобами виразності в них	Калейдоскоп вражень	Олівці, кулькові та гелеві ручки, фломастери
2		Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти	Лісова галявина	Фломастери або гелеві ручки
3		Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передавання характеру поверхні, форми та декору зображуваних предметів	Свято врожаю	Кольорові олівці
4		Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. Ознайомлення з технікою «ґратографія»	Таємниці квіткових силуетів	Парафінові свічки, мило, туш, пензляки, зубочистки
5		Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти художника-живописця	Чарівна палітра	Гуаш, пензлі
6		Колір — головний засіб виразності живопису. Передавання багатства кольорів та відтінків у роботі з натурою	Живописне яблуко	Гуаш, пензлі
7		Основні, похідні, теплі, холодні кольори (актуалізація знань)	Осінні кольори	Гуаш, пензлі
8		Уведення понять «хроматичні», «ахроматичні» кольори. Збагачення палітри колірних відтінків	Наближається зима	Гуаш, пензлі
Тема 2. МОВА СКУЛЬПТУРИ, АРХІТЕКТУРИ Й ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА (7 год)				
9		Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художника-скульптора	Лісовичок-чарівничок	Пластлін, стеки
10		Поняття про об'єм і фактуру як засоби виразності скульптури	Красуня черепаха	Глина або пластилін, стеки
11		Рельєф (опуклий та заглиблений). Передавання фактури поверхні у рельєфі	Золота рибка	Глина або пластилін, стеки
12		Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд	Чарівний будиночок	Гуаш, пензлі
13		Силуетне зображення будівель. Спроби передавання просторового явища загороджування в зображенні архітектурних об'єктів	Місто митців	Кольоровий папір, ножиці, клей
14		Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та засоби його виразності (декоративні форми й колір, орнамент)	Новорічний сувенір	Солоне тісто, стеки
15		Розширення уявлень про симетричну форму та роль вісі симетрії в її побудові. Поєднання силуетної форми й декору	Чарівна ялинка	Кольоровий папір, ножиці, клей
УЗАГАЛЬНЕННЯ (1 год)				
16		Узагальнення знань про основні види та жанри образотворчого мистецтва	Перевір себе	Олівці, гуаш, пензлі

№ з/п	Дата уроку	Зміст навчального матеріалу	Тема уроку	Матеріали та інструменти
II СЕМЕСТР				
Тема 3. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У ГРАФІЦІ ТА ЖИВОПИСІ (9 год)				
17		Композиційні засоби досягнення художньої виразності зображення (обрання формату, розміру зображення)	Зимові розваги	Гуаш, пензлі
18		Пропорції та масштаб. Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові	Мистецькі захоплення дітей	Олівці або фломастери
19		Поняття врівноваженої та неуврівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів	Таємниці композиції	Кольоровий та білий папір, ножиці, клей
20		Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції	Сонце — господар неба	Кольоровий та білий папір, ножиці, клей
21		Статична та динамічна композиції. Елементарне передавання динамічного стану об'єктів (вітер)	Пригоди вітерцю	Кольорові олівці
22		Способи передавання глибини простору за принципом «ближче — нижче», «ближче — більше», «далі — вище», «далі — менше»	Смачний десерт	Гуаш, пензлі
23		Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції	Квіти на підвіконні	Графічні матеріали (за вибором учнів)
24		Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації	Знайомство з колоритом	Гуаш, пензлі
25		Відтворення глибини простору за допомогою кольору, деталізації переднього плану та методу загороджування	Весна прийшла	Гуаш, пензлі
Тема 4. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ В СКУЛЬПТУРІ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ (8 год)				
26		Розширення поняття про пропорції тіл тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду об'єкта під час ліплення	Кішка з мишкою помирилися	Пластилін, стеки
27		Формування художньо-конструктивних навичок створення статичного чи динамічного образу в скульптурі (круглій або рельєфі)	Африканські мандри	Пластилін, стеки
28		Декоративна стилізація форми (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі	Птахи навесні	Пластилін, стеки
29		Народна іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин	Веселий коник	Пластилін (глина, солоне тісто), стеки
30		Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірні гама, символіка писанок різних регіонів України	Великодні писанки	Гуаш, пензлі
31		Використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту	Секрети веселого орнаменту	Гуаш, пензлі
32		Обрання формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції	Фантастичний звір	Гуаш, пензлі
33		Розширення уявлень про симетричну форму. Ознайомлення з різноманітними прийомами обробки паперу: складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо	Квіткова галявина	Різнокольоровий папір, паперові серветки жовтого кольору, ножиці, клей
УЗАГАЛЬНЕННЯ (2 год)				
34		Узагальнення знань з образотворчого мистецтва	Перевір себе	
35			Зустрічаємося з літом	

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

Тема 1. МОВА ГРАФІКИ ТА ЖИВОПІСУ

Урок № 1. КАЛЕЙДОСКОП ВРАЖЕНЬ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з видами візуальних (образотворчих) мистецтв, головними засобами виразності в них, навчити розрізняти твори мистецтва за їх видами;
- розвивати вміння насолоджуватися творами образотворчого мистецтва, аналізувати їх, формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати любов до творів образотворчого мистецтва.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** будь-які графічні матеріали (олівці, кулькові та гелеві ручки, фломастери тощо).
- **Зоровий ряд:** фотографії творів декоративно-прикладного мистецтва (писанок, вишивок, керамічних виробів, іграшок тощо) та скульптури, репродукції творів графіки та живопису, мапа країни Образотворчого мистецтва.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми помандруємо стежинками цікавої країни Образотворчого мистецтва, яка розкриє нам і свою красу, і свої таємниці. Вирушаймо!

3. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Заплющте оченята та уявіть, що ми сідаємо у яскравий потяг. Ми відвідаємо різні міста цієї неосяжної країни, познайомимось з її мешканцями та скарбами. (*Демонструється мапа країни Образотворчого мистецтва.*) Перша наша зупинка — місто **Графіка**. Мешканці цього міста, художники-графіки, — дуже серйозні та заклопотані. У кожного з них своє захоплення — хтось зображує природу, хтось — предмети, що його оточують, хтось — звіряток, а комусь до вподоби зображувати різних людей. Розгляньте роботи цих дивовижних художників.

- ♦ Чи подобаються вам їх твори? Чим вони подобаються?
- ♦ Про кого художники-графіки розповідають у своїх роботах?

У художників-графіків є багато помічників. Це різні матеріали, які використовують ці майстри, — олівці (прості та кольорові), туш, пастель, вугілля та ін. Давайте з деякими познайомимося ближче. Олівці — одні з найулюбленіших матеріалів художника-графіка. Грифель в олівцях буває звичайний сірий — такі олівці називаються простими, а ще вам знайомі олівці з кольоровими грифелями. Як ми їх називаємо? Правильно, кольорові олівці.

- ♦ Що можна намалювати простими або кольоровими олівцями?

Навчальні вправи

Учитель. Перетворімося на художників-графіків і намалюймо лініями веселі малюнки. У вас у руках — веселі олівці, тому лінії виходитимуть веселі!

Веселі прямі лінії

- ♦ Уявіть ракету, що здійснюється вгору. Намалюйте, як вона злітатиме.
- ♦ Легка сніжинка падає згори дотолу. Покажіть її падіння лінією.
- ♦ Індіанець цілиться у мішень. Намалюйте лінію польоту стріли.

Веселі криві лінії

- ♦ Якими лініями зобразимо хвилі, що погойдують човник? (*Хвилястими*)
- ♦ Як стрибає кенгуру? Спробуйте намалювати це лінією. (*Зигзаг*)
- ♦ А це — закручена раковинка равлика. Яка вона за формою? (*Спіраль*)
- ♦ Намалюйте заплутаний лабіринт у нірці хитрої лисички. (*Ламана*)

Ще одна зупинка — місто **Живопис**. Воно таке яскраве! Тут мешкають художники, які дуже полюбили малювати фарбами. Подивіться, як виглядають картини, створені майстрами-живописцями (*демонструється наочність*). Чим вони відрізняються від робіт графіків? Роботи живописців різнокольорові. Колір художнику-живописцю дарують його помічники — фарби. Вони бувають дуже різні — акварельні, гуашеві, олійні, темперні та ін. Що змальовують художники у своїх роботах? Вони, як і художники-графіки, дуже полюбили все, що їх оточує. Цю любов вони намагаються передати глядачам у своїх роботах.

Наступна зупинка — місто **Скульптура**. Скільки величезних пам'ятників, маленьких статуєток, цікавих рельєфних зображень створено тут руками майстрів-скульпторів! Вам також доводилося почуватися скульпторами — ліпити з пластиліну. Однак цей матеріал недовговічний. І тому скульптор часто звертається до твердішого, довговічнішого матеріалу — деревини, каменю та металу (*демонстрування наочності*). Про те, як він працює з цими матеріалами, ми дізнаємося пізніше. Перед тим як знову сісти в наш чарівний потяг, проведемо невеличку фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка

(*Учні виконують рухи за текстом вірша.*)

Всі піднесли руки — раз!	Раз! — і вгору,	Будем дружно ми вставати,
На носках стоїть весь клас.	Два! — і вниз,	Щоб ногам роботу дати.
Два — присіли, руки вниз,	На сусіда	Хто старався присідати,
На сусіда подивись.	подивись.	Може вже відпочивати.

Учитель. Ми трошки розім'ялись, а тепер на нас чекає ще одне дуже цікаве місто — **Декоративно-прикладне мистецтво**. Воно зовсім не схоже на ті міста, які ми вже відвідали. Тут живе набагато більше майстрів — ткалі та писанкарі, вишивальниці та різьбярі, гончарі та ковалі. Розгляньмо їх роботи (*демонстрування наочності*). Майстри декоративно-прикладного мистецтва використовують у роботі глину й деревину, тканини й нитки, різноманітні фарби й бусини, навіть звичайний сир — це неповний перелік матеріалів, із яких талановиті майстри створюють справжні дива.

4. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ До якої країни ми сьогодні подорожували?
- ♦ Як називались міста, що знаходяться в цій країні?
- ♦ Яке з міст вас вразило найбільше? Чому?
- ♦ Як звалися мешканці кожного міста?
- ♦ Які матеріали та інструменти допомагають цим художникам створювати твори, що дивують і захоплюють людей?

5. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: роздивитись у книгах, журналах, газетах, на листівках роботи художників-графіків; принести на наступний урок фломастери або гелеві ручки, альбоми; вигадати власні приклади з використанням горизонтальних, вертикальних та кривих ліній.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 2. ЛІСОВА ГАЛЯВИНА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- надати учням початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва, про основні графічні матеріали та інструменти;
- розвивати зацікавленість творами графічного мистецтва, уяву та фантазію, формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати дбайливе ставлення до творів образотворчого мистецтва, охайність під час роботи з графічними матеріалами.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, фломастери або гелеві ручки, олівець.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (і. Шишкін «Ліс взимку», А. Сочилів «Лісовий струмок», Р. Гюбер «Руїни з селянами», Ю. Шаблікін «Лісова галявина»).
- **Літературний ряд:** загадка про олівець.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Пригадайте, до якої країни ми подорожували на попередньому уроці.
- ♦ Яке місто ми відвідали на початку нашої подорожі? Наприкінці?
- ♦ Майстри яких міст країни Образотворчого мистецтва найбільше вразили вас своїми роботами? Чому?
- ♦ Чим різняться між собою роботи художника-графіка та художника-живописця?
- ♦ Пригадайте, про які матеріали та інструменти мешканців цього міста ми згадували.

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми докладніше познайомимося з творами художників-графіків і матеріалами та інструментами, які допомагають їм створювати прекрасні графічні роботи.

Але спочатку відгадаймо загадку:

Всяк школяр його шанує,
Бо він пише, ще й малює.
Хто ж цей славний молодець?
Це, звичайно... (олівець).

Як ви гадаєте, чому ми спочатку згадали саме про олівці? Правильно, адже це — найголовніший інструмент художника-графіка. І ви з ним давно вже знайомі.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Ще ви знаєте такі інструменти, як гелеві ручки, якими теж можна створити цікаві роботи.

Але є матеріали та інструменти, багатьом з вас зовсім не відомі. Одним з таких матеріалів є вугілля — художнє вугілля. Воно залишає на поверхні паперу чорні сліди. Але залежно від сили натискання ці сліди можуть бути або дуже темними, або світлими. Усе залежить від того, що хоче зобразити художник.

Подивіться, як видатний художник Іван Іванович Шишкін зображує ліс вугіллям.

А ось матеріали, які вам раніше не зустрічалися, — пастель і сангіна.

Пастель дуже нагадує палички кольорової крейди. Але, на відміну від звичайної крейди, вона залишає на папері оксамитову матову поверхню. Пастель має ніжні кольори, які надають пастельним малюнкам особливого вигляду. Подивіться, як використовує можливості пастелі для зображення лісу Анатолій Социлов.

Сангіна — це також різновид крейди. На відміну від пастелі, вона буває тільки червоно-коричневого кольору.

Художники, які працюють із цим графічним матеріалом, використовують прийом розтирання. Завдяки цьому створюються цікаві роботи.

Ось перед вами роботи французького художника Робера Гюбера та російського майстра Юрія Михайловича Шабликіна, виконані сангіною (*демонстрування наочності*).

- ♦ Чи відрізняються вони від роботи Анатолія Социлова? Чим?

Сьогодні ми передивилися дуже багато робіт художників-графіків, виконаних різними графічними матеріалами.

- ♦ Що було зображено на цих роботах?

Правильно, ліс та лісові галявини.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ми перетворимося на художників-графіків і зобразимо лісову галявину.

Для того щоб нам легше було працювати, виконаймо маленьку вправу.

Навчальна вправа

Учитель. Намалюймо колючі гілочки ялинки та ніжні гілочки берізки ручкою або фломастером.

- ♦ Чи відрізняються лінії, які ми використали для малювання гілочок ялинки та берізки? Чим?

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення лісової галявини графічними матеріалами

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Які матеріали ми використовували для створення сьогоднішніх робіт?
- ♦ Хто з художників також використовує такі матеріали?
- ♦ Роботи яких художників ми сьогодні розглядали? Чим вони різняться між собою?
- ♦ Із якими новими матеріалами ви познайомились на уроці?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести кольорові олівці, альбоми; з'ясувати, які дарунки приносить щедра Осінь.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 3. СВЯТО ВРОЖАЮ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із засобами виразності графіки: лінією, штрихом, крапкою, плямою, елементарними графічними способами передавання характеру поверхні, форми та декору зображуваних предметів;
- розвивати навички роботи з графічними матеріалами, уміння використовувати різні графічні засоби для передавання певного характеру зображення, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати дбайливе ставлення до творів образотворчого мистецтва, охайність під час роботи з графічними матеріалами.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, кольорові олівці.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин, виконаних у певній техніці (І. Шишкін «Ліс взимку» (вугіль, крейда), Тетяна Шевченко «Осінній натюрморт» (пастель), Ю. Шабликін «На узліссі» (гелева ручка), О. Саврасов «Пейзаж із млином» (олівець), Г. Доленджа-швілі «Імеретинська зима» (олівець), В. Фаворський «Лань», О. Шмаринов «Чорні птахи»); фотографії та муляжі фруктів й овочів.
- **Літературний ряд:** загадки про овочі та фрукти.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яка пора року в нас зараз?
- ♦ Які дарунки нам приготувала Осінь?
- ♦ Як ви вважаєте, чому її називають щедрою?
- ♦ Пригадайте, які матеріали та інструменти використовує художник-графік.

Створення асоціативного куща «Матеріали та інструменти художника-графіка»

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Ми продовжуємо мандрувати вуличками міста Графіка. Сьогодні ми уважно роздивимося дарунки щедрої Осені та спробуємо їх намалювати так, як намалювали би художники-графіки. Але спочатку відгадаємо, які дарунки нам принесла Осінь.

На городі в нас грядки,
На грядках — рясні листки:
Там зростають малюки,
Зелененькі... (огірки).

Помаранчева і гарна,
У землі сиджу не марно:
Соковита, солоденька,
Вже я стала чималенька.
Собою пригощу дитинку.
Хай корисну з'їсть... (морквинку).

Кажуть, щоб хвороб не знати,
Слід усім мене вживати.
Може, ви мене й з'їсте,
Тільки сльози проллете.
(Цибуля)

Борщ із нього варить ненька,
В нього шкурочка тоненька,
Солодкуватий він на смак,
Фіолетовий... (буряк).

Мовби на одній нозі.
Він зростає на лозі.
Подивись скоріш в віконце —
Грона сповнені всі сонця!
Кожен скуштувати рад
Соковитий... (виноград).

Народжується з квітки,
Його всі люблять дітки,
Заліза в нім багато,
Рум'яне і хрустке.
А ну, скажіть, малята,
То що ж воно таке?

(Яблуко)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Бачите, з якими щедрими дарами завітала до нас хазяйновита Осінь? Пограймося у цікаву гру: відгадуватимемо на дотик овочі та фрукти.

Гра «Чарівний мішечок»

У мішечку знаходяться різні фрукти та овочі. Учні по черзі занурюють руки у мішечок і намагаються визначити, який овоч або фрукт вони намацали. Потім дістають із мішечка й остаточно переконуються, чи були вони праві.

Учитель. Подивімося, як виглядають на фотографіях фрукти та овочі та як їх зображують художники (*демонстрування наочності*).

Пам'ятаймо, що мандруємо чарівним містом, де мешкають художники-графіки. Вони мають свої секрети зображення. Чи хотіли б ви дізнатися, хто допомагає художникам створювати такі виразні картини? Їм на допомогу приходять крапка, лінія, штрих та пляма. Це і є основні графічні засоби художників-графіків. Деякі художники малюють лише крапками. Інші полюбляють лінії чи штрихи, як, наприклад, В. А. Фаворський. Роздивіться його роботу «Лань». А є й такі, які використовують для своїх робіт тільки плями, як у роботі О. Д. Шмарінова «Чорні птахи». Тому роботи художників-графіків такі різноманітні. Ось і ми сьогодні будемо як художники-графіки створювати власні роботи — подарунки щедрої Осені ми малюватимемо графічними матеріалами. Які матеріали ви мали принести на урок? Так, кольорові олівці. Саме вони допоможуть нам зобразити різноманітні овочі та фрукти.

Фізкультхвилинка

Навчальна вправа

Учитель. Перед тим як їх намалювати, виконаймо вправу.

Намалюймо яблучко, використовуючи тільки лінію. Інше зображення яблучка створімо тільки штрихами. А потім ще два — крапкою та плямою.

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Перейдімо до виконання сьогоднішнього завдання. Але перед тим, як почати малювати, запам'ятайте деякі правила.

Правила роботи з олівцями

1. Олівці потребують дбайливого ставлення. Вони досить тендітні, тому кидати їх або стукати ними по столу не можна, бо вони зламуються!
2. Після роботи олівці люблять повертатися до своєї домівки — коробки для олівців.
3. Олівець слід правильно тримати — не стискати його надто сильно!

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Малювання овочів та фруктів кольоровими олівцями з урахуванням їх форми та кольору

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- Пригадаймо, якими матеріалами ми сьогодні малювали фрукти та овочі.
- Які ще графічні матеріали ви знаєте?
- Які графічні засоби ви використовували у своїх роботах?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести парафінові свічки, мило, тупш, пензлики, зубочистки; роздивитися різноманітні осінні квіти та пригадати квіти, які розквітають улітку.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 4. ТАЄМНИЦІ КВІТКОВИХ СИЛУЕТІВ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із силуетно-площинним зображенням квітів, дерев, із технікою «ґратографія»;
- розвивати уяву, уміння узагальнювати форму, формувати естетичні почуття, смак, творчі здібності;
- виховувати любов та дбайливе ставлення до природи, охайність під час роботи з тушшю.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, парафінові свічки, мило, туш, пензлики, серветки для витирання рук та пензлів, зубочистки, ємності для води.
- **Зоровий ряд:** фотографії квітів, репродукції картин К. Білокур, репродукція картини Г. Нарбута «Автопортрет з дружиною»; силуетні зображення квітів.
- **Літературний ряд:** Олесь Тоцька «Квіти України».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Послухайте вірш Олесь Тоцької «Квіти України».

Соняхи, жоржина,
Айстри і шипшина,
Васильки, ромашки,
Лілії, волошки,

Мальви, чорнобривці,
Звіробій, чорниця,
М'ята і калина,
Маки, горобина,

Півники, брусниця,
Грицики, суниця,
Нагідки, космеї,
Рожі, калатеї,

Примули, малина,
Рута та ожина —
Це усе рослини
Й квіти України.

- ♦ Про що, на вашу думку, ми говоритимемо сьогодні на уроці?

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які основні засоби графіки ви запам'ятали з попереднього уроку?
- ♦ Чи виконали ви домашнє завдання? Чи роздивилися уважно осінні квіти?
- ♦ Чи пригадали ви квіти, які розквітають улітку? Назвіть їх.
- ♦ Які з них вам подобаються найбільше?

Створення асоціативного куща «Улюблені квіти»

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Наша сьогоднішня подорож знову відбуватиметься до міста Графіка. Але сьогодні ми познайомимся з тим, як художники (іноді незвично) зображують квіти.

- ♦ Які б матеріали ви обрали, щоб намалювати квіти?

Художники-графіки обирають графічні матеріали. Спочатку вони дуже ретельно вивчають квітку, яку хочуть зобразити (її загальну форму, форму пелюстків та листочків, їх особливості). Потім вони промальовують цю квітку, а вже згодом створюють силует квітки. Що ж таке силует?

Силует — це зображення предмета, у якому позначаються тільки зовнішні риси предмета, а він сам виглядає одноманітною чорною плямою.

А чи знаєте ви, звідки походить назва такого виду зображення — «силует»?

Сама назва «силует» народилася у Франції. Вона походить від імені колишнього міністра Франції, який заходами економії спричинив невдоволення паризького суспільства: на нього зробили карикатуру, вирізавши його тінь з чорного паперу. Легкість і простота техніки зробили вирізання силуетів модним. Так почався розвиток мистецтва силуетного зображення.

Г. Нарбут «Автопортрет з дружиною»

Сьогодні ми зображатимемо силуети не людей, а квітів. Створюватимемо це зображення у цікавій техніці «ґратографія». У кожного з вас є улюблена квітка. Уявіть, що ми освітили цю квітку і на нашому аркуші паперу з'явилась її тінь. Але спочатку проведемо фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Ґратографія — це дуже цікава графічна техніка. Для цього нам знадобляться ті матеріали, які ви принесли з дому.

Спочатку альбомний аркуш дуже ретельно намастимо парафіною свічкою, потім покриємо шаром мила (пензликом наносимо вологе мило). Коли мило просохне, нанесемо шар туші. Будьте дуже обережними, щоб не забруднитися тушшю.

Коли туш висохне, зубочисткою продряпуємо силуетне зображення квітки.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Силуетне зображення квітки в техніці «ґратографія»

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ◆ Що таке силует?
- ◆ Звідки до нас прийшли ці зображення? На честь кого такі зображення отримали свою назву?
- ◆ В якій техніці ми сьогодні працювали?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести гуаш, альбоми, пензлики.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 5. ЧАРІВНА ПАЛІТРА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- надати учням початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва, ознайомити з художніми матеріалами та інструментами художника-живописця;
- розвивати кольоросприйняття ока, уміння аналізувати, розповідати про побачене, формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати любов до творів образотворчого мистецтва.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин, виконаних у певній техніці (І. Шишкін «Дуби» (олія), А. Остроумова-Лебедева «Олександрівський палац у Дитячому Селі» (акварель), П. Пікассо «Хлопчик з собакою» (гуаш)); мапа країни Образотворчого мистецтва.
- **Літературний ряд:** загадка про фарби.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми пригадаємо інструменти та матеріали, які допомагають художникам-живописцям створювати чарівні роботи, а також ознайомимося з тими матеріалами та інструментами, яких ще не знали.

Намалювати можна нею
Будинки, хмари і поля.
Зелену затишну алею,
Високі гори і моря.

Зачарувати можна нею —
Така вона чудова й гарна!
Ти знаєш, як зовуть цю фею?
Її зовуть, звичайно... (фарба).

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Пам'ятаєте нашу подорож до країни Образотворчого мистецтва? Другим містом, у яке ми потрапили, було місто Живопис. (Демонструється мапа країни Образотворчого мистецтва.)

Сьогодні ми детальніше ознайомимося з помічниками художників-живописців, які мешкають у цьому чудовому місті. З деякими матеріалами та інструментами вам вже доводилось працювати. Пригадайте з якими. Так, це фарби та пензлі. Велика родина у фарб — це акварельні фарби, гуашеві, акрилові, олійні та багато інших. Вони всі дуже різні та вимагають до себе уважного ставлення. Вам вже відома гуаш. Чи подобається вам ця фарба?

Гуаш — це фарба, яку розводять водою. Після висихання вона дає матову поверхню. Гуашеві фарби застосовують для малювання на білому та кольоровому папері. Роботи, виконані цими фарбами, можна виправляти, наносячи шар необхідної фарби на попередній, де допущена помилка. На відміну від гуаші, акварель легка і прозора. Нею ви теж вже користувалися для створення власних робіт. Назва цієї фарби пішла від латинського слова «аква» — вода. Воду в акварельному живописі використовують тільки для розведення фарби.

Роботи, виконані в техніці акварелі, ніби наповнені повітрям, адже крізь шар фарби можна побачити білизну паперу. Коли працюєш із нею, слід бути дуже обережним, щоб не забруднити її. Білила в акварелі не використовується, бо вони липають фарбу прозорості та чистоти кольору. Подивіться, як використовує можливості акварелі художниця Анна Павлівна Остроумова-Лебедева (*демонстрування наочності*). Природа на її роботі виглядає такою легкою, пронизаною повітрям.

Зовсім по-іншому виглядає робота Івана Івановича Шишкіна «Дуби» (*демонстрування наочності*), тому що вона написана іншими фарбами — олійними. Такі роботи називають олійним живописом. Олійні фарби виготовляють на основі лляної й конопельної олії. Ними пишуть на картоні, полотні, деревині або навіть металі. Ці фарби, на відміну від попередніх, дуже довго сохнуть, і для роботи з ними потрібні певні розчинники. Воду в олійному живописі зовсім не використовують.

Для роботи фарбами художникам-живописцям необхідні пензлі. Для художника дуже важливо правильно дібрати необхідні пензлі для роботи, тому що вони бувають дуже різними — з короткими чи довгими ворсинками, круглі й плоскі, товсті й тонкі. Пензлі — головний інструмент художника.

Якщо художник йде писати на природу, то обов'язково бере із собою дерев'яний ящик, який називається етюдник. Цей прилад для роботи також містить пензлі, фарби та палітру. Палітра — це невеличка дощечка. На ній змішують фарби під час роботи.

Ось ми й ознайомились з основними матеріалами та інструментами художника-живописця. Чи є у вас такі самі інструменти та матеріали на партах? От і добре. Сьогодні ми подивимось, як вони допоможуть нам створити гарні осінні роботи. Але спочатку перепочинемо перед роботою — проведемо фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Перед роботою з будь-якою фарбою не забувайте добре промити пензлик, щоб не забруднити решту фарб. Особливої уваги вимагає біла гуашева фарба. Вона дуже ніжна, і найменша кількість іншої фарби може забруднити її. Сьогодні ми намалюємо осінній сад. І цю роботу ми створюватимемо за допомогою наших помічників — пензлів та гуашевих фарб. Подивіться, скільки яскравих кольорів у нас за вікном! Намагайтеся передати цю красу у ваших роботах.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення осіннього саду гуашевими фарбами

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Про що ми говорили сьогодні на уроці?
- ♦ Із якими матеріалами та інструментами познайомились?
- ♦ Які фарби використовують художники для створення своїх робіт?
- ♦ Що таке *палітра*? Навіщо вона потрібна художнику?
- ♦ Що таке *етюдник*? Коли художник працює з етюдником?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести гуаш, альбоми, пензлики; розглянути колір та форму яблук.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 6. ЖИВОПИСНЕ ЯБЛУКО

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з кольором — головним засобом виразності живопису; навчити передавати багатство кольорів та відтінків у роботі з натури;
- розвивати вміння порівнювати та аналізувати натуру, формувати й розвивати естетичні почуття, кольоросприйняття ока, смак, спостережливість, уміння бачити красу оточуючих предметів;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (О. Базанова «Яблука», Г. Курбе «Три червоних яблука», К. Білокур «Богданівські яблука»); муляжі яблук або свіжі яблука.
- **Літературний ряд:** А. М'ястківський «Веселочка», Олег Орач «Скоромовка».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Про що ми говорили на попередньому уроці?
- ♦ Які матеріали та інструменти ми використовували для створення осіннього саду?
- ♦ Які кольори ви знаєте?
- ♦ Якби ви були чарівниками, у які фарби ви хотіли б перефарбувати сонце, небо, рослини, тварин, предмети? Чому?
- ♦ Які кольори вам подобаються найбільше? Чому?
- ♦ Якого кольору осінні овочі? А фрукти?
- ♦ Яку форму мають яблука? А колір?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (декламує вірш А. М'ястківського)

ВЕСЕЛОЧКА

Я барвиста веселочка,
маю сім кольорів,
засвітилась над селами,
над лісами вгорі.

Житу жовтого кольору
подарую в жнива,
соковито-зеленого
буде мати-трава.

А ясного блакитного
небу дам назавжди,
світанкового синього
залишу для води.

Непомітно погаснувши,
упаду між дубів...
Так ніколи нічого я
не лишаю собі.

Повторіть за мною скоромовку Олега Орача: «Сім братів-малярів в королівстві кольорів. Кожен маляр королує, в королівстві малярує».

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Як ви вже зрозуміли, сьогодні ми знайомитимемося з поняттям *колір*. *Колір* — *головний засіб виразності живопису*.

Колір грає дуже важливу роль в нашому житті. Усе, що нас оточує, має свій колір. Тому людство здавна вивчало природу кольору, його властивості та вплив на людину.

Подивіться навкруги... Які кольори ви бачите?

Перед вами лежать стиглі яблука. Яких вони кольорів? А у кого яблучко, де є декілька кольорів? Яке яблучко виглядає красивіше — однокольорове чи те, де поєднуються декілька кольорів?

Подивіться, як зображують яблучка художники-живописці. Коли дивитися на їх роботи, складається таке враження, що зображені ними яблука щойно зірвали з гілочки. Як по-різному зображують яблучка Олена Серафимівна Базанова, Гюстав Курбе та Катерина Василівна Білокур!

♦ Чим відрізняються яблука, намальовані різними художниками?

Сьогодні ми станемо художниками-живописцями і намалюємо яблучко, яке лежить перед кожним з вас, а свої роботи потім представимо в нашій класній галереї мистецтв (*бажано після уроку зробити виставку дитячих робіт*).

Спочатку розгляньте, якої форми ваші яблучка. Так, вони круглі. Але немає бездоганно круглих яблук.

Уважно придивіться. У когось яблучко більш витягнуте догори, а у когось — воно більше завширшки.

♦ Яким є ваше яблучко за кольором?

Не забувайте про це, коли почнете малювати.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Спершу необхідно визначити місце зображуваного яблучка на аркуші паперу. Воно має бути ані занадто маленьким, ані занадто великим за розміром і знаходитись посередині аркуша паперу.

Для того щоб намалювати власне яблучко, уважно придивіться до нього і визначте форму яблучка.

Простим олівцем намалюйте яблучко.

Перед тим як розфарбовувати намальоване олівцем яблучко, необхідно уважно роздивитись його забарвлення, визначити, які кольори знадобляться для роботи. Коли визначитеся з кольором, можна розфарбувати зображене яблучко.

Перед роботою з будь-якою фарбою не забувайте добре промивати пензлик, щоб не забруднити решту кольорів.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення яблука з натури (робота гуашевими фарбами)

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Що ми сьогодні робили на уроці? Що малювали?
- ♦ Хто скаже, що таке колір?
- ♦ Які кольори ми сьогодні використовували для зображення яблук?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести гуаш, альбоми, пензлики; роздивитися кольори дерев, листя, квітів, трави.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 7. ОСІННІ КОЛЬОРИ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- актуалізувати знання учнів з основ кольорознавства (основні, похідні, теплі, холодні кольори); визначити кольори, які можна назвати «осінніми»;
- розвивати спостережливість, зацікавленість звичайними предметами, що їх оточують, уміння бачити красу навколишніх предметів; формувати естетичні почуття, смак.
- активізувати ініціативу учнів, виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (Ю. Клевер «Осінній пейзаж», Й. Бокшай «Село Ясиня», І. Грабар «Іній»).
- **Літературний ряд:** А. М'ястківський «Осінь».

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Холодні кольори — кольори, які викликають у глядача відчуття холоду (синій, блакитний, фіолетовий та їх відтінки).

Теплі кольори — кольори, які викликають у глядача відчуття тепла (жовтий, оранжевий (жовтогарячий), червоний та їх відтінки).

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Про що йшла мова на попередньому уроці?
- ♦ Що ми називаємо основним засобом живопису?
- ♦ Які кольори оточують нас восени?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (декламує вірш А. М'ястківського)

ОСІНЬ

Ось я за сосною,
Ось і листя в'яне...
Осінь я... За мною
Йдуть густі тумани.

Осінь я. Осоння
Листям засипаю.
Осінь... Трави сонні
Долу нагинаю.

Ранками імлиста,
Вдень — як позолота.
Обриваю листя —
Це моя робота.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Сьогодні ми згадаємо все, що знаємо про колір з 1-го класу, і дізнаємось ще більше про цей чарівний засіб живопису.

У 1-му класі ми вже з вами говорили про найголовніші кольори, про кольори, які неможливо отримати шляхом змішування інших кольорів. Назвіть ці кольори. Так, це жовтий, синій та червоний кольори. А як вони разом називаються? Правильно, основні (*запис до словничків*).

Пригадаймо, які кольори ми отримаємо, якщо змішаємо основні.

Якщо червоний колір з жовтим подружиться, який колір ми отримаємо? Правильно, жовтогарячий (оранжевий, помаранчевий). А якщо ми спробуємо змішати жовтий та синій колір? Правильно, ми отримаємо зелений колір. А який колір у нас вийде, якщо на палітрі змішаємо червоний та синій кольори? Так, ми отримаємо фіолетовий колір. А як ми можемо назвати жовтогарячий, зелений та фіолетовий кольори разом? Це які кольори? Правильно, похідні або складені кольори (ми склали два кольори та отримували третій). Ми це також запишемо (*запис до словничків*).

Які ви молодці! Скільки ви вже знаєте про кольори! Але ж це не всі знання, які у нас є. Пригадаймо, які відчуття можуть викликати у нас кольори.

Які відчуття виникають у вас, коли ви дивитеся на роботу Ігоря Емануїловича Грабаря «Іній»? Відчуття холоду? Які кольори він використав для того, щоб передати зимовий холод? Правильно, білий, синій, блакитний, фіолетовий. І ці кольори ми називаємо холодними (*запис до словничків*).

А ось зовсім інша робота Йосипа Йосиповича Бокшай «Село Ясиня». Коли ми дивимось на цю роботу, які відчуття вона у нас викликає? Так, відчуття тепла. Це тому, що Йосип Бокшай використав для своєї роботи переважно теплі кольори. Пригадаймо, які кольори ми визначаємо як теплі (*запис до словничків*).

Тепер, коли ми пригадали так багато про кольори, подивимось у вікно. Яка зараз триває пора року? Осінь. А які кольори переважають восени — холодні чи теплі? Правильно, теплі. Перед тим як виконати завдання нашого уроку, проведімо веселу фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка

Трава низенька-низенька.	(Роблять присідання.)
Дерева високі-високі.	(Піднімають руки вгору.)
Вітер дерева колише-гойдає.	(Обертаються навколо себе.)
То праворуч, то ліворуч нахиляє,	(Нахиляються праворуч, ліворуч.)
То вгору, то назад,	(Тягнуться вгору.)
То вниз нагинає.	(Нахиляються вперед.)
Птахи летять-відлітають.	(Махають руками-«крилами».)
А учні тихенько за парти сідають.	(Сідають за парти.)

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Учитель. Погойдав вітер дерева — і полетіли з дерев осінні листочки. Яких кольорів листочки восени? Сьогодні ми намалюємо букет осінніх листочків, який зігріє нас своїми теплими кольорами. Зобразіть букет осінніх листочків, використовуючи теплу колірну гаму.

Зображення букету осінніх листочків у теплій колірній гамі гуашевими фарбами

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- Які кольори ми сьогодні пригадали?
- Які кольори ми називаємо основними? Чому?
- Які кольори ми можемо отримати, змішуючи основні?
- Які кольори переважають восени? А взимку?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести гуаш, альбоми, пензлики.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 8. НАБЛИЖАЄТЬСЯ ЗИМА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттями «хроматичні», «ахроматичні» кольори; навчити збагачувати палітру колірних відтінків;
- розвивати кольоросприйняття ока, формувати естетичні почуття, смак, уяву та фантазію;
- виховувати любов та дбайливе ставлення до природи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії зимових пейзажів; репродукції картин (О. Саврасов «Зима», «Зимова дорога»; І. Бродський «Зима»).
- **Літературний ряд:** Д. Мегелик «Зима ось-ось прилине».

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Хроматичні кольори беруть свою назву від слова «хромос» — колір. Тобто такі, які забарвлені, кольорові — це всі кольори спектра та їх сполучення (сині, жовті, оранжеві, червоні, зелені, блакитні, коричневі та інші). Ахроматичні кольори — це кольори, які не мають забарвлення, тобто безколірні — білий, сірий, чорний та їх відтінки.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які кольори ми вивчили на попередньому уроці?
- ♦ Які з них ми називаємо теплими? Чому?
- ♦ А які — холодними? Які відчуття викликають у вас холодні кольори? Про що нагадують?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми вирушимо у подорож у часі. Ми зазирнемо на кілька місяців уперед. Чи цікаво вам дізнатися, що на нас чекає у грудні чи січні місяці?

ЗИМА ОСЬ-ОСЬ ПРИЛИНЕ

Пов'яли пишні квіти,
Затих осінній сад.
Туманом ліг на віти
Холодний листопад.

Повільно на світанні
Бреде він у степах,
Де листячком останнім
Легкий мороз пропах.

В полях затихли луни,
Замовкли трактори,
А над зеленим руном
Розносяться вітри.

Зима ось-ось прилине,
В снігах засне земля,
І пісня хуртовини
Над нею загуля.

Навстріч вітрам крилатим
В долину до ріки
Із гірки на санчатах
Помчаться малюки.

(Д. Мегелик)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Подивіться уважно за вікно. Зараз на вулиці стоїть ще тепла осіння погода, ще кружляють різнобарвні листочки, які зірвав вітер. Які кольори ви бачите за вікном? Правильно, теплі. Але мине ще тропки часу — і почне хмуритись небо, підуть холодні дощі, які пообривають останні осінні листочки. Які тоді кольори переважатимуть у природі? Так, холодні.

А що ж відбудеться, коли прийде справжня зима?

Заплющте оченята, і ми перенесемось у зимовий день, коли на сонці виблискує сніг, а дерева навкруги надягли пухнасті снігові шуби. Чи відчули ви дихання зими? А які кольори навколо?

- ♦ Які кольори ви бачите на фотографії зимового пейзажу?
- ♦ Якою зимою зобразив художник Олексій Кіндратович Саврасов? (*Аналізування наочності*)

Дуже багато білого навкруги. Чи знаєте ви, до якої групи кольорів належить білий колір?

Ми з вами уже вивчили основні та похідні кольори, теплі та холодні. А сьогодні ми зустрічаємося з іншими кольорами — хроматичними та ахроматичними.

Хроматичні кольори беруть свою назву від слова «хромос» — колір. Тобто такі, які забарвлені, кольорові — це всі кольори спектра та їх сполучення (сині, жовті, оранжеві, червоні, зелені, блакитні, коричневі та інші). А ось **ахроматичні кольори** — це кольори, які не мають забарвлення, тобто безколірні — білий, сірий, чорний та їх відтінки (*запис до словничків*).

Тому ще раз подивімося на роботу художника Олексія Кіндратовича Саврасова «Зимова дорога» і з'ясуємо, які кольори переважають в його роботі. Так, це ахроматичні кольори.

Фізкультхвилинка

Навчальна вправа

Учитель. Поступово додаючи чорної фарби до білої, утворить багато відтінків цих ахроматичних кольорів.

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення зимового пейзажу за допомогою ахроматичних кольорів (чорного, білого та їх відтінків)

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Які кольори ми називаємо ахроматичними? Чому?
- ♦ Які кольори є хроматичними?
- ♦ Які кольори — хроматичні чи ахроматичні — переважають у зимовому пейзажі? А в літньому?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, дощечки для ліплення, стеки; роздивитися зображення статуеток, пам'ятників на вулицях рідного міста (селища).
3. Проголошення уроку завершеним.

Тема 2. МОВА СКУЛЬПТУРИ, АРХІТЕКТУРИ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА (7 годин)

Урок № 9. ЛІСОВИЧОК-ЧАРІВНИЧОК

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттями «скульптура» (як видом образотворчого мистецтва) та «скульптор»; основними ознаками та матеріалами, які використовують скульптори, із засобами художньої виразності об'ємних форм;
- розвивати вміння бачити характер об'ємної форми, розрізняти види скульптури, прищеплювати учням прагнення постійно відкривати нове і цікаве навколо себе;
- виховувати охайність під час роботи з пластичними матеріалами (пластилін).

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** пластилін, дощечки для ліплення, клейонки, стеки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотозображення різних матеріалів та інструментів художника-скульптора, мапа країни Образотворчого мистецтва.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Скульптура — зображенням в об'ємі. Саме слово «скульптура» пішло від латинського «висікати».

Скульптор — майстер, який зображує світ не площинно, а об'ємно. Він ліпить свої твори з глини, висікає їх з каменю або мармуру, вирізає з деревини.

Пластилін — матеріал для ліплення. Складається з обчищеного, ретельно роздрібненого порошку глини з домішками воску та фарбувальних речовин.

Стеки — дерев'яні або пластмасові палички різних форм і розмірів, що полегшують роботу з пластиліном, глиною та іншими пластичними матеріалами.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Що зображували статуетки, які ви роздивлялися вдома?
- ♦ Кому були присвячені пам'ятники, які ви бачили?
- ♦ До якого виду образотворчого мистецтва, на вашу думку, належать великі пам'ятники та маленькі статуетки?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми вирушимо з вами у надзвичайний світ — місто Скульптури, познайомимося зі скульптурними творами, які створили художники-скульптори. Що ж таке скульптура? Якою вона буває? Хто такий скульптор, який створює такий цікавий світ скульптури? Сьогодні ми повинні з вами відповісти на ці запитання. (*Демонструється мапа країни Образотворчого мистецтва.*)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. На площах міст і селищ, у парках та скверах стоять різноманітні пам'ятники, присвячені видатним діячам науки, культури, а також історичним подіям, а іноді персонажам літературних творів або навіть тваринам. Наші помешкання прикрашають фігурки тварин чи людей. Ззовні старих будинків ми можемо побачити статуї, а на стінах — рельєфні прикраси. Усі ці зображення належать до такого виду образотворчого мистецтва, як скульптура.

Скульптура — одне з найдавніших образотворчих мистецтв. У печерах найдавніших людей знайдені кам'яні зображення — рельєфи та круглу скульптуру, які зображують тварин та людей. Ці зображення були створені десятки тисяч років тому.

Саме слово «скульптура» прийшло до нас з латинської мови, у перекладі означає «висікати». Запишіть це до своїх словничків.

Скульптура є зображенням в об'ємі, тому ми можемо розглядати її з усіх сторін і під різними кутами (*запис до словничків*).

Створюють ці зображення скульптори. Як і решта художників, скульптори передають в своїх роботах характер і внутрішній світ людини чи тварини. Скульптори ліплять свої твори з глини, висікають їх із каменю або мармуру, вирізають із деревини — дуже міцних матеріалів для тривалого зберігання.

Навчальна вправа

Учитель демонструє різні матеріали та інструменти художників, діти визначають, які з них належать скульпторам.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ми також станемо скульпторами. Які матеріали та інструменти ми сьогодні використовуватимемо? Правильно, пластилін і стеки, серветки для витирання рук. І дощечка нам теж потрібна, адже саме на ній ми ліпитимемо, щоб не забруднити наші столи.

Сьогодні ми ліпитимемо Лісовичка-чарівничка. Пригадайте казки або мультфільми, героями яких є лісовички.

- ♦ Як, на вашу думку, може виглядати Лісовичок-чарівничок?
- ♦ Чим він відрізнятиметься від просто чарівника?

Зараз кожний з вас виліпить власного Лісовичка-чарівника.

Послідовність виконання роботи

1. Спочатку розімніть пластилін, щоб він став м'яким і пластичним.
2. Визначте, який шматочок пластиліну знадобиться для ліплення голови, який — для тулуба, а скільки слід залишити для рук та ніг.
3. Із невеличкого шматка пластиліну, який ви залишили для голови, виліпіть кульку — голову.
4. Зі шматочка побільше — тулуб. З'єднайте його з виліпленою головою.
5. Зліпіть руки та ноги і з'єднайте їх із тулубом.
6. Поміркуйте, чим ви прикрасите свого чарівника, щоб він був схожий на Лісовичка.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Ліплення фігури Лісовичка-чарівничка з пластиліну

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Які матеріали та інструменти ми сьогодні використовували для роботи?
- ♦ Як називають художників, які працюють із такими матеріалами?
- ♦ Що таке *скульптура*?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, дощечки для ліплення, стеки; розглянути фотографії або малюнки із зображеннями черепак, звернути увагу на форму їх панцирів.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 10. КРАСУНЯ ЧЕРЕПАХА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттями «об'єм» та «фактура» як засобами виразності скульптури;
- розвивати просторове уявлення, дрібну моторику руки, уміння відчувати об'єм та фактуру предметів, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати охайність під час роботи з пластичними матеріалами (пластиліном).

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** глина або пластилін, дощечки для ліплення, клейонки, стеки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії черепах та пам'ятників черепахам.
- **Літературний ряд:** загадки про черепах.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Об'єм — на відміну від лінії, штриха, плями, — тривимірний зображувальний засіб, який безпосередньо використовується митцем у скульптурі.

Фактура — в образотворчому мистецтві сукупність різних технічних прийомів оброблення поверхонь, що використовуються як засоби художньої виразності.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У ч и т е л ь. Відгадайте загадки.

Дивний крихітний автобус по піску кудись поліз...

А він ходить так повільно через те, що без коліс.

(Черепаша)

Кістяну сорочку маю

І ніколи не знімаю:

У сорочку-костوماху

Я ховаюся від страху.

(Черепаша)

Так, усе це загадки про черепаху. Ось і тема нашого уроку — «Красуня черепаха».

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Чи давно ви були у зоопарку?
- ♦ А чи бачили ви в зоомагазині миле створіннячко під панциром?
- ♦ Як ви вважаєте, чому черепаху можна назвати красунею? (У неї дуже цікавий панцир, прикрашений візерунком.)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Чи знаєте ви, що черепаха — одна з найдавніших тварин? Предки сучасної черепахи мешкали понад 200 мільйонів років тому та були дуже схожі на сучасних черепах.

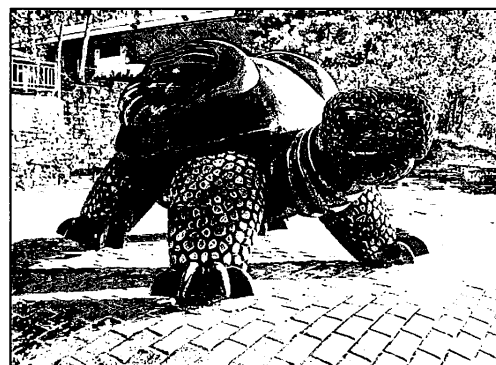
Чи звертали ви увагу на панцирі черепах? Вони такі різні!

Панцир черепахи складається зі щитків, на кожному з яких ростуть річні кільця. За ними, подібно до кілець на стовбурі дерева, можна визначити вік черепахи.

Але цікавляться черепахами не тільки вчені.

Скульптори різних країн створюють пам'ятники цим дивовижним створінням (демонстрування наочності).

Чим цікаві такі пам'ятники? Чи звернули ви увагу на те, що ці пам'ятники, як будь-яку круглу скульптуру, можна оглянути з різних боків? А чи можна з різних боків оглянути намальоване зображення черепахи або будь-яке інше зображення? Ні. Це тому, що намальоване зображення плоске, а скульптурне зображення має об'єм. Тому ми говоримо, що скульптури об'ємні.

Пам'ятник черепаці в Юрмалі (Латвія)

Запишіть до словничків, що об'єм — на відміну від лінії, штриха, плями, — це тривимірний зображувальний засіб, який безпосередньо використовується митцем у скульптурі (запис до словничків).

Для того щоб черепахи були схожі на справжніх та відрізнялися одна від одної, скульптори використовують фактуру. Фактура передає особливості поверхні, яку створює скульптор. Фактура та об'єм — це основні виражальні засоби скульптури (запис до словничків).

- ♦ Чи відрізняються фактури, створені різними скульпторами у різних пам'ятниках черепахам? Які з них вам сподобалися найбільше?

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Щоб створити чарівну черепаху, маємо з'ясувати, з яких частин складається її тіло. У неї є голова, шия, тулуб, який вкрито міцним панциром, чотири ноги та маленький хвостик.

Яку частину черепахи ми прикрашатимемо фактурою? Так, панцир. Якщо ж уважно придивитися, то можна побачити, що і голова, і ноги цих цікавих тварин мають власну фактуру.

Для створення фактури ми використовуватимемо стеки. За допомогою них ви зможете наносити на панцир та інші частини тіла черепахи різні візерунки, які прикрасять ваші скульптури.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Ліплення скульптури черепахи з використанням знань про фактуру та об'єм

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Що цікавого ви дізналися сьогодні про черепах?
- ♦ Які основні засоби використовують скульптори для створення скульптур чи навіть пам'ятників?
- ♦ Що таке об'єм?
- ♦ А що таке фактура?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, дощечки для ліплення, стеки; розглянути фотографії рибок, різних за формою та кольором.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 11. ЗОЛОТА РИБКА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттям «рельєф» (опуклий та заглиблений), навчити передавати фактуру поверхні у рельєфі;
- розвивати образне мислення, зорову та емоційну чутливість, моторику руки, формувати естетичні почуття, активізувати творчу ініціативу учнів;
- виховувати охайність під час роботи з пластичними матеріалами.

Оснащення

- **Матеріали:** пластилін або глина, дощечки для ліплення, клейонки, стеки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії або ілюстрації з зображеннями різних видів морських риб та інших мешканців моря.
- **Музичний ряд:** аудіозаписи шуму моря, ТЗН.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Рельєф — це скульптура, у якій зображення тільки частково має об'єм. Таку роботу можна дивитись лише з однієї сторони — спереду.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Назвіть виражальні засоби скульптури.
- ♦ Пригадайте, що таке *об'єм*.
- ♦ Як фактура допомагає скульпторові в його роботі?
- ♦ Що ми ліпили на попередньому уроці?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми вирушимо в чарівну подорож до Чорного моря.

Заплющте оченята та уявіть, що ми стоїмо на березу, а потім розганяємось і пірнаємо у воду.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Як ви вважаєте, що ми можемо побачити під водою?

Кого ми там зустрінемо?

Так, це будуть і рибки, і медузи, і крабики та багато інших мешканців підводного царства.

- ♦ А хто в цьому царстві найголовніший? Як зветь повелителя казкового підводного царства, володаря глибин?

Правильно, Нептун! Ось цар Нептун і познайомить нас сьогодні з мешканцями свого царства.

Ми з вами вже згадали, що в Чорному морі живуть риби. Але вони зовсім не схожі одна на одну. Учені підраховали, що саме в цьому морі мешкає до 180 різних видів риб.

- ♦ Хто знає, які риби мешкають в Чорному морі?

Це риби-собачки, скати, риба-меч, риба-голка, скумбрії, акули та багато інших великих і маленьких рибок. (*Демонстрування фотографій або ілюстрацій із зображеннями риб.*)

Але крім риб Чорне море також вважають своєю домівкою інші різні істоти: краби, морські зірки, омари... Ось ми й познайомились з мешканцями підводного царства Нептуна.

- ♦ Яку форма має риба-голка? А скат?

Яка сама відома казкова рибка? Так, це золота рибка. Вона чарівна і може здійснювати будь-які бажання. Як виглядає золота рибка? Який у неї хвіст? А плавнички?

Сьогодні на уроці ми ліпитимемо золотих рибок. Наші рибки відрізнятимуться одна від одної, адже у кожного з вас буде рибка, створена за власною уявою. Ми ліпитимемо не об'ємні фігурки, як на попередньому уроці, а познайомимося з новим поняттям — «рельєф».

Рельєф — це скульптура, у якій зображення тільки частково має об'єм. Таку роботу можна дивитись лише з однієї сторони — спереду (*запис до словничків*).

Тому і власну роботу «Золота рибка» ми робитимемо рельєфною, тобто такою, щоб дивитися на неї тільки з одного боку.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Пригадайте, як ми ліпили свої роботи на попередніх уроках. Сьогодні ми ліпитимемо по-іншому. Ми виготовлятимемо наш рельєф за допомогою «локшини» з пластиліну.

Насамперед дощечки для ліплення заліпіть пластиліном (*колір пластиліну учні можуть обрати самостійно*).

На підготовленій дощечці намалюйте паличкою золоту рибку, яку ви уявили або щойно придумали.

Із пластиліну обраного кольору скачайте тоненькі ковбаски, які потім приплющуйте, щоб одержати так звану «локшину».

Цією «локшиною» дуже акуратно на підготовленій дощці викладіть зображення рибки.

(Учні слід попередити, що «локшинки» мають бути однаковими завтовшки.)

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Виконання рельєфу «Золота рибка» за допомогою пластилінової «локшини»

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Що таке рельєф?
- ♦ Чим він відрізняється від круглої скульптури?
- ♦ У який спосіб ви сьогодні створювали рельєфне зображення?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести альбоми для малювання, гуаш, пензлі; передивитись ілюстрації улюблених книжок, звернувши увагу на зображення казкових будинків.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 12. ЧАРІВНИЙ БУДИНОЧОК

Дата _____

Клас _____

Мета:

- надати учням елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва, про основні елементи архітектурних споруд;
- формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів, розвивати уяву та фантазію;
- виховувати почуття національної гордості за свій народ, його культуру, мистецтво, здатність зберігати традиції.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії Софійського собору (м. Київ), фотографії будівель рідної місцевості; ілюстрації до казок (Т. Іваницька «Фініст — ясний сокіл», Л. Владимировський «Буратіно»).

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Архітектура — мистецтво проектування та будування.

Архітектор — людина, яка займається проектуванням будь-яких будівель.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які казки ви любляете?
- ♦ Де мешкають ваші улюблені казкові герої?
- ♦ Як виглядають їх будиночки?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми помандруємо вулицями міст та селищ України, подивимося на архітектурні споруди, що прикрашають їх та створюють неповторне обличчя кожного міста та селища. Також пригадаємо домівки ваших улюблених казкових персонажів. Та спробуємо розібратися: що ж таке архітектура? Якою вона буває? Хто її створює?

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. З архітектурою людина зустрічається на кожному своєму кроці. Світ архітектури — це світ, в якому вона живе, працює й відпочиває.

Можна сказати, що кожен із нас знає архітектуру і добре, і погано.

Добре — адже бачить і запам'ятовує багато архітектурних пам'яток, а погано — тому що не знає, за якими законами вони будуються, чому вони такі, які є.

Архітектура — це мистецтво проектування та будування (*запис до словничків*). Людей, які займаються проектуванням будь-яких будівель, називають **архітекторами**.

В далекі-далекі часи, коли наші з вами пращури не вміли будувати, вони жили в місцях, які вважали придатними для цього, — у печерах.

Як ви вважаєте, чи зручно там жити? Хто з вас зараз захотів би перебратися зі своєї затишної оселі до печери й жити як первісна людина?

Саме в ті далекі часи люди почали замислюватись над тим, що печери — це не найкраще житло. Спочатку вони будували найпростіші споруди — намети з гілля та кісток первісних тварин, землянки, а вже набагато пізніше

створювали споруди з таких природних матеріалів, як дерево й камінь, що певним чином оброблялися.

Навіть зараз можна побачити старовинні дерев'яні споруди, які зводили, не користуючись цвяхами.

В Україні також будували дерев'яні будинки та церкви (деякі з них збереглися й досі), але потім їх вже перебудовували з каменю.

Одна з найдавніших споруд, яка збереглася в столиці нашої країни місті Києві, — це Софійський собор, який належить до архітектурних пам'яток.

Гуляючи вулицями свого міста (селища) ви, мабуть, помічали, що всі будівлі відрізняються одна від одної. Чи знаєте ви чому? Тому, що вони різняться за призначенням.

- ♦ Пригадайте свій власний будинок. Чи відрізняється він від школи, де ви навчаєтесь? Чим? Як ви вважаєте, чи зручно було б нам жити в школі?
- ♦ А якщо ми порівняємо наші будинки з будівлями, де розташовані театри? Чим театр відрізняється від школи або споруди заводу? Чи може споруда заводу подарувати нам той настрій, який необхідний для сприйняття театральної вистави?

Саме тому люди перед будівництвом будь-якої споруди замислюються над її призначенням.

- ♦ Із чого складається кожний будинок?

Так, у кожного будинку обов'язково є стіни, дах, фундамент, вікна, крізь які ми можемо бачити, що відбувається на вулиці, двері, через які ми потрапляємо всередину будинку.

- ♦ А чи може будинок бути без якоїсь складової? Можливий будинок без даху? Від чого захищає нас дах?

Так, від дощу та снігу, вітру та сонця.

- ♦ Як ви вважаєте, чи могли б казкові герої жити в будинках, у яких живемо ми? А чим відрізняються їх будинки від наших? Чи схожий будинок Баби-Яги на будиночок Мальвіни? Чому?

Правильно, вони такі різні тому, що кожний будинок передає характер, уподобання та настрої свого власника. (*Демонструється наочність.*)

- ♦ Як виглядатиме будинок Зайчика? Ведмедика?
- ♦ За якими ознаками ми впізнаємо хатинку Лисички?

Навчальна вправа

Поєднати лініями зображення казкових героїв та їх будиночків.

Фізкультхвилинка

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Малювання будинку для улюбленого казкового персонажа

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Що таке *архітектура*?
- ♦ Яку назву має професія людини, яка займається архітектурою?
- ♦ Чи схожі всі будинки на вулицях нашого міста (селища)? Чому?
- ♦ Як ви вважаєте, якими будуть будинки у майбутньому? Чим вони відрізнятимуться від тих, в яких живемо зараз ми?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести альбоми, кольоровий папір, ножиці, клей; звернути увагу на будинки, що розташовані на вулицях рідної місцевості.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 13. МІСТО МИТЦІВ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із силуетним зображенням будівель, навчити правил передавання просторового явища загороджування у зображенні архітектурних об'єктів;
- розвивати естетичні почуття, смак, зацікавленість творами митців, уяву та фантазію, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати повагу до людської праці.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** альбоми, кольоровий папір, ножиці, клей, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (К. Піссарро «Бульвар Монмартр. Після полудня, сонячно», А. Піменов «Осінь у провінції», Ф. Васильєв «Вуличка селища»).

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Пригадайте, про що йшлося на попередньому уроці.
- ♦ Чим займається людина, яку ми називаємо архітектором?
- ♦ Що таке архітектура?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми станемо справжніми архітекторами. Кожен з вас створить чарівне місто, якого немає на жодній мапі світу, але воно є у вашій уяві.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Сьогодні ми потрапимо до чарівного міста, де живуть дуже працюючі, творчі люди. Знаєте, як називається таке незвичайне місто? Місто Митців.

Як ви вважаєте, які митці там живуть? Чим вони займаються?

Зараз вони самі нам усе розкажуть.

Колись дуже давно один із найстаріших мешканців цього міста знайшов мальовничу чарівну галявину. І вирішив, що саме тут він хоче жити. Він почав будувати собі будинок та прикрашати його на власний смак. Але будинок мав вийти незвичайним, як і сама галявина. Так з'явився перший мешканець майбутнього міста.

Люди, які проходили повз чарівний будинок, милувалися його красою і теж залишалися жити у цій чудовій місцевості, зводячи власні прекрасні будинки. Поступово місто розрослося і перетворилося на чудове, величне і дуже незвичайне місто. А оскільки всі вулиці і будинки вражали своєю красою і неповторністю, місто стали називати містом Митців.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Спочатку кожен із вас уявить те місце, яке створюватиме на аркуші паперу.

- ♦ З яких будиночків складатиметься це місто?
- ♦ Якої форми та кольору будуть ці будиночки?
Колись ми вже вивчали поняття силует.
- ♦ Пригадайте, що таке *силует*?

Знання про силует нам знадобляться і сьогодні, адже ми зображуватимемо будинки і навіть цілі вулиці силуетно, тобто силуети будинків.

Пам'ятайте, що будинки, які розташовані ближче до нас,— більшого розміру, а чим далі від нас знаходиться будинок або дерево, тим меншими вони здаються.

Якщо подивитися на вулицю та на роботи художників, ви помітите, що ближчі будинки загороджують частково або повністю ті будинки, що розташовані далі від нас (*аналізування наочності*).

Правила користування ножицями

1. Ножиці для ручної праці повинні мати заокруглені кінці.
2. Клади ножиці чи ніж так, щоб вони не виступали за край робочого місця.
3. Не працюй тупими ножицями, а також ножицями зі слабким кріпленням.
4. У процесі різання уважно слідкуй за розміткою.
5. У процесі роботи тримай матеріал пасивною рукою так, щоб пальці знаходились осторонь від гострого леза.
6. Не розмахуй ножицями, під час різання не ходи, а також не підходь занадто близько до того, хто ними працює.
7. Після роботи ножиці тримай складеними, бажано в чохлі.

Правила роботи з клеєм

1. Під час роботи використовуй тільки клей ПВА.
2. Зберігай клей закритим.
3. Для нанесення клею на виріб користуйся пензликом, після роботи пензлик промий теплою водою.
4. Якщо клей потрапив на шкіру, промий її водою з милом.
5. Якщо клей потрапив в очі, промий їх чистою водою та звернись до лікаря.

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення композиції «Місто Митців» у техніці аплікації

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ◆ До якого міста ми сьогодні потрапили?
- ◆ Чому воно називається *місто Митців*?
- ◆ Які митці мешкають на вулицях, створених вашими руками?
- ◆ Як називаються вулиці ваших міст? Чому?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести на наступний урок солоне тісто, стеки, дощечки для ліплення.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 14. НОВОРІЧНИЙ СУВЕНІР

Дата _____

Мета:

Клас _____

- надати учням початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та засоби його виразності (декоративні форми та колір, орнамент);
- формувати естетичні почуття, смак, розвивати уяву та фантазію;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** солоне тісто, стеки, дощечки для ліплення, клейонки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії виробів різних видів декоративно-прикладного мистецтва, мапа країни Образотворчого мистецтва.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Декоративно-прикладне мистецтво — вид мистецтва з виготовлення предметів, що прикрашають житло, парки, архітектурні споруди й призначені для задоволення практичних потреб людини (посуд, тканини, меблі тощо).

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Пригадайте, містами якої країни ми подорожуємо з початку навчального року. (*Країни Образотворчого мистецтва.*)
- ♦ Які міста цієї країни ми вже відвідали? (*Міста Графіки, Живопису та Скульптури.*)
- ♦ Яке місто ми створили власнорч? (*Місто Митців.*)

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні наш шлях веде нас до іншого міста — міста Декоративно-прикладного мистецтва.

Це найбільше й найяскравіше місто величної країни Образотворчого мистецтва. (*Демонструється мапа країни Образотворчого мистецтва.*)

Пройдімося вулицями цього міста і з'ясуємо, які мешканці живуть на кожній з вулиць і чим вони займаються.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. На вулиці Вишивки живуть вишивальниці та вишивальники — люди, які за допомогою голки та різнокольорових ниток надають речам дивовижної краси.

- ♦ Які речі домашнього вжитку зазвичай прикрашені вправними руками вишивальниць?

(*Учитель розповідає про витоки виникнення мистецтва вишивки та його особливості, супроводжуючи свою розповідь демонструванням наочності.*)

Звертаємо на вулицю Килимарства.

- ♦ Як ви вважаєте, чим займаються мешканці цієї вулиці?

Так, вони створюють справжнє диво — килими. (*Учитель розповідає про витоки виникнення мистецтва килимарства та його особливості, супроводжуючи свою розповідь демонструванням наочності.*)

На вулиці Гончарній живуть майстри-гончарі, які дарують нам чудовий посуд — глечики, чашки, тарілі тощо.

- ♦ Як ви гадаєте, що це виготовляють гончарі окрім посуду?

(Учитель розповідає про витоки виникнення гончарного мистецтва та його особливості, супроводжуючи свою розповідь демонструванням наочності.)

На вулиці Дерев'яній, як ви вже здогадалися, живуть майстри-різьбярі, які дуже вміло створюють різні цікаві вироби зі звичайної деревини. *(Учитель розповідає про витоки виникнення мистецтва різьблення по деревині та його особливості, супроводжуючи свою розповідь демонструванням наочності.)*

- ♦ Як ви вважаєте, звідки різьбярі беруть теми та сюжети для своїх робіт? Мабуть, найцікавіша для нас вулиця цього великого міста — вулиця Іграшкова.
- ♦ Чи є у когось вдома народні іграшки? Як вони виглядають?

(Учитель розповідає про витоки виникнення мистецтва народної іграшки та його особливості, супроводжуючи свою розповідь демонструванням наочності.)

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Невдовзі ми відзначатимемо новорічні свята. Саме у дні цих свят ми чекаємо на щось цікаве та таємниче.

- ♦ Чи любите ви отримувати подарунки під час цих свят?
- ♦ А дарувати подарунки?
- ♦ Які подарунки ви зазвичай отримуєте? А які даруєте?

Сьогодні ми підготуємо новорічні сувеніри для ваших рідних. Кожен сам вирішить, кому він подарує цей сувенір. А якщо цим сувеніром буде смачна іграшка?

- ♦ Чи може іграшка бути смачною?

Мабуть, вам вже колись доводилося допомагати мамі чи бабусі на кухні, ліпити з ними вареники або випікати смачні пироги та торти. Але не тільки вареники та пироги бувають красивими та смачними. Смачними бувають ще іграшки, які зліплені з тіста та прикрашені вмілими руками майстрів.

По-перше, дуже ретельно вимийте руки. Візьміть невеличкий шматочок тіста і розкачайте його, поки не отримаєте кулю необхідної товщини. Після цього намалюйте ту тваринку, яку хотіли б зробити (але пам'ятайте, що вона має бути декоративною). Обережно стекою виріжте це зображення.

Тепер залишилося тільки прикрасити свій виріб. Це можна зробити за допомогою «локшини», кульок різного розміру та інших прикрас, які вам допоможуть створити ваша уява та фантазія.

Таку іграшку слід випікати, а потім можна подарувати своїм рідним чи з'їсти з друзями.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення декоративної іграшки-сувеніру з солоного тіста

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Де ми сьогодні мандрували? Яким містом?
- ♦ Як називалися вулиці цього дивовижного міста?
- ♦ Хто мешкав на цих вулицях?
- ♦ На яких вам більше сподобалося? Чому?
- ♦ Чи сподобалося вам власними руками створювати іграшку-сувенір?
- ♦ Кому ви його подаруєте?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: поспостерігати за формою ялинок.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 15. ЧАРІВНА ЯЛИНКА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- розширити уявлення учнів про симетричну форму та роль вісі симетрії в її побудові, навчити правильно поєднувати силуетну форму та декор;
- розвивати просторове мислення, естетичні почуття, смак;
- виховувати дбайливе ставлення до природи, охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** кольоровий папір, ножиці, клей, конфетти, серпантин, клейонки, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії новорічних ялинок, а також ялинок, створених руками майстрів.
- **Літературний ряд:** М. Познанська «Ялинка», В. Багірова «Ялинка», Т. Корольова «Новорічне свято», Олександр Олесь «Ялинка».

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Вісь симетрії — уявна лінія поділу, що розділяє предмет на дві абсолютно однакові частини, які є наче дзеркальним відображенням одна одної.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Що ми робили на попередньому уроці?
- ♦ Кому ви подарували свої іграшки?
- ♦ Чи знаєте ви, що такими іграшками можна прикрасити і новорічну ялинку?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (декламує (на вибір) вірші: В. Багірова «Ялинка», Олександр Олесь «Ялинка», Т. Корольова «Новорічне свято»). Чи можна такі ялинки, про які йдеться у віршах, зустріти у лісі? Звісно, це неможливо. Там ростуть звичайні зелені ялинки. А коли ялинка стає чарівною? Так, на Новий рік, коли ми її гарно прикрашаємо. Сьогодні ми виготовлятимемо новорічні ялинки.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Скажіть, будь ласка, хто вдома завжди ставить на Новий рік справжню ялинку? Може, у когось штучна ялинка? Чому батьки купили штучну ялинку? Мабуть, тому, що їм дуже шкода, коли вирубують живі ялинки у лісі. Чи знаєте ви, що ліси — це легені нашої Землі? Саме дерева очищують брудне повітря, і ми маємо можливість дихати. Може, ви й самі відчували, як легко дихається у лісі.

Мені теж дуже шкода, коли знищуються ліси, тому я пропоную сьогодні створити ялинку власноруч. Така ялинка прикрашатиме вашу кімнату на Новий рік, і це не нашкодить нашим лісам. Чи згодні ви стати справжніми майстрами і створити новорічну диво-ялинку? Але спочатку проведемо фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Розгляньмо, як виглядають ялинки, яку форму вони мають (демонстрування наочності). Якщо дуже спростити форму ялинки, то вона стане схожою на звичайний трикутник. Праворуч і ліворуч від стовбура у ялинки

ростуть гілки. Ось і ми спробуємо створити з кольорового паперу красуню ялинку.

Перед початком роботи пригадайте правила користування ножицями та клеєм.

Беремо кольоровий папір, складаємо його навпіл. Наша ялиночка матиме симетричну форму. У 1-му класі ми вже вивчали, що таке симетрія. Зображення можна назвати симетричним, якщо права та ліва частини зображення повністю співпадають (як крила у метелика).

Наша ялинка також буде симетричною — її ліва та права сторони співпадуть. Лінія згину нашого паперу буде **віссю симетрії**, тобто такою лінією, яка поєднує симетричні сторони — праву та ліву.

Лінія згину — це лінія стовбуру нашої ялинки.

Тепер на аркуші кольорового (зеленого) паперу, який ми зігнули навпіл, малюємо трикутник. Вершина трикутника буде розташована на лінії згину. А зараз, не виходячи за межі трикутника, промальовуємо гілочки ялинки.

Вирізаємо одну із заготовок для нашої ялинки, вона слугуватиме шаблоном для наступних заготовок. Таких однакових заготовок нам знадобиться 3 або 4 (залежно від того, наскільки пухнасту ялинку ви хочете мати).

Після вирізування всіх заготовок розгортаємо їх та приклеюємо одну до одної.

Ось наша ялинка і готова. Але вона зовсім не новорічна. Що ми маємо зробити, щоб наша ялинка стала справжньою новорічною красунею? Її необхідно прикрасити. Прикрасьте її за власним смаком.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Виготовлення новорічної ялинки симетричної форми з кольорового паперу

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

Учитель (декламує вірш)

ЯЛИНКА

Прибрана ялиночка
Іграшками сяє.
Танці круг ялиночки,
Сміх дзвінкий лунає.
Пишна ялиночка,
Золоті вогні,
Стрінемо радісно
Новорічні дні.
З лісу позбігалися
Білочки й зайчата.
У танок зібралися
З дітками звірята.

(М. Познанська)

- ♦ Для чого ми виготовляли ялинку з кольорового паперу?
- ♦ Навіщо зберігати ліси нашої планети?
- ♦ В який спосіб ми виготовляли новорічну ялинку?
- ♦ Для чого ми склали кольоровий папір навпіл?
- ♦ Що таке *вісь симетрії*?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: пригадати все, що було вивчено протягом семестру.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 16. ПЕРЕВІР СЕБЕ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- узагальнити знання учнів про основні види та жанри образотворчого мистецтва, перевірити вміння розрізняти їх;
- розвивати зорову і емоційну чутливість, формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати в учнівському колективі дружні взаємини та взаємодопомогу.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** олівці, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** картки з зображеннями неба й землі та невеликими прорізами, в які вставлятимуться зображення будинків та дерев; набори репродукцій картин, поміж яких обов'язково є натюрморти, пейзажі та портрети; картки з зображеннями казкових героїв; картки (*на кожного учня*), де контури зображення нанесено крапками; шаблони яєць; шаблони побутових предметів, фотографії або ілюстрації з зображеннями квітів та листя.

Тип уроку: урок узагальнення знань, умінь і навичок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми помандруємо вулицями чарівного міста, яке кожен з вас добре знає. Це місто, де живе Образотворче мистецтво. Тому і назви його вулиць говорять про майстрів, які тут живуть і працюють. Завітаємо на кожну вулицю й допоможемо митцям знайти загублені відповіді на дуже цікаві запитання.

3. ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАННЯ МІЖ КОМАНДАМИ

Клас об'єднується у кілька команд (залежно від кількості учнів у класі). Кожна команда обирає капітана команди та назву.

Вулиця Графіків

1. Завдання «Гра у хованки»

Кожна команда отримує картки відповідно до кількості гравців. На кожній картці «сховано» зображення будь-якого предмета (предмет намальовано крапками, які слід з'єднати, щоб отримати зображення).

Переможницею вважається та команда, де всі гравці впоралися з завданням раніше за решту команд.

2. Завдання «Допоможи геометричній фігурі стати цікавим зображенням»

Команди отримують картки з геометричними фігурами (квадрат, круг, трикутник).

Перемагає та команда, яка намалює більше зображень, використовуючи задану геометричну фігуру.

Вулиця Живописців

1. Завдання «Кращий мистецтвознавець»

Команди мають поєднати лініями репродукції картин (І. Шишкін «Дуби», А. Остроумова-Лебедева «Олександрівський палац у Дитячому Селі», П. Пікассо «Хлопчик із собакою») та матеріали, якими їх було створено (олійними фарбами, акварельними фарбами, гуашшю).

2. Завдання «Подорож до музею»

Команди отримують набори репродукцій картин (5—6 репродукцій для кожної команди) та картки з написами «портрет», «натюрморт», «пейзаж». Команда має правильно й швидко визначити жанр картини та розмістити репродукції відповідно до карток із написами.

О. Саврасов «Зимова дорога»

В. Суриков «Жінка з гітарою»

Й. Бокшай «Село Ясиня»

І. Рєпін «Українська дівчина»

П. Кончаловський «Бузок»

С. Родіонов «Калина»

Вулиця Будівельна

Завдання «Будуємо власне місто (селище)»

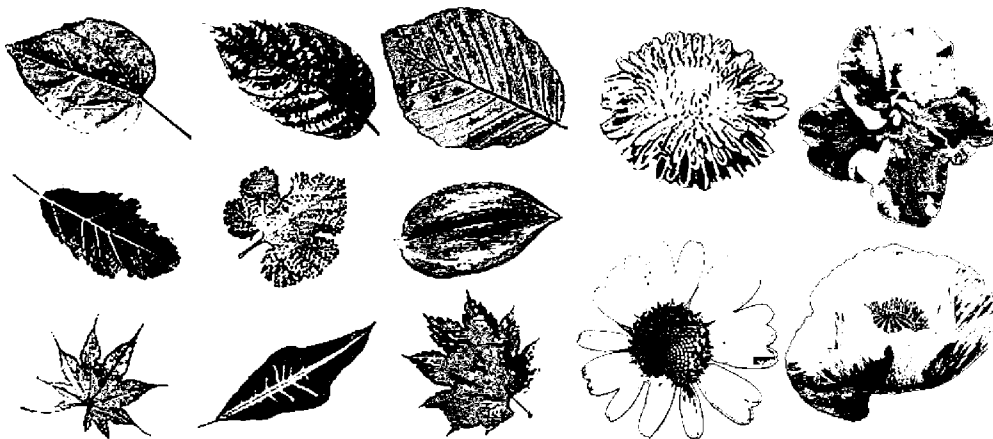
Кожна команда отримує картки, на яких зображені небо й земля. Картка має невеликі прорізи, в які діти мають вставити заздалегідь підготовлені зоб-

раження будинків та дерев. Завдання учнів — правильно розмістити зображення (великі — внизу аркуша, маленькі — зверху). Переможницею вважається та команда, яка правильно й швидше за решту виконає завдання.

Вулиця Народних Майстрів

1. Завдання «Прикрашаємо посуд»

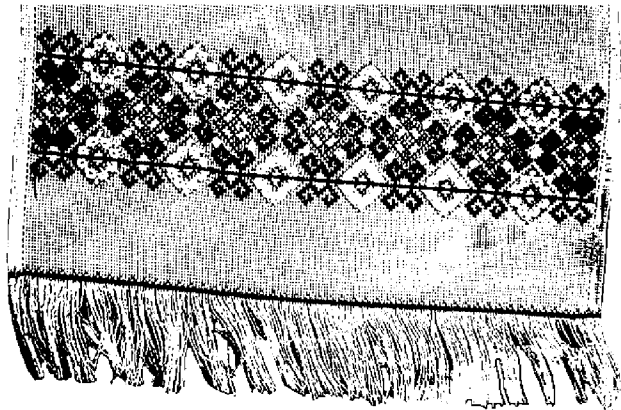
Кожна команда отримує фотографію або ілюстрацію з зображенням квітки (у кожній команді вона своя) та листочка (форми квітів і листочків мають бути простими), а також шаблон будь-якого побутового предмета (чашки, тарілки, вази тощо). Команда повинна створити орнамент із наданих зображень (діти самі стилізують рослини) й прикрасити ним шаблон посуду. Наприкінці змагання переможницею вважають команду, яка першою завершить роботу й правильно складе орнамент із наданих зображень.

2. Завдання «Назви вид декоративно-прикладного мистецтва»

Команди отримують картки з фотографіями предметів декоративно-прикладного мистецтва. Завдання для команд — правильно назвати види декоративно-прикладного мистецтва, до якого належать ці предмети.

Вулиця Театральна

1. Завдання «Знайди зайве»

Команди отримують картки з зображеннями героїв певної казки, але поряд із ними знаходиться герой іншої казки. Саме його й необхідно знайти.

Наприклад: Заєць, Колобок, Вовк, Курочка Ряба, Ведмідь, Дід, Баба.

2. Завдання «Допоможи герою казки»

Кожна команда отримує картки з зображеннями героїв казок та з репліками цих героїв (наприклад, 1 — Золота рибка, Маша та Ведмідь, Карлсон, 2 — «Спокойствие, только спокойствие», «Чего тебе надобно, старче?», «Не садись на пенёк, не ешь пирожок»). Завдання для команд — якнайшвидше визначити, яким героям які репліки належать.

Можливий варіант, коли репліки і зображення казкових героїв знаходяться на одному аркуші, їх просто слід поєднати лініями.

4. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: розглянути ілюстрації, що зображують людину в русі.
3. Проголошення уроку завершеним.

Тема 3. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У ГРАФІЦІ ТА ЖИВОПИСІ (9 годин)

Дата _____

Клас _____

Урок № 17. ЗИМОВІ РОЗВАГИ

Мета:

- ознайомити учнів з композиційними засобами досягнення художньої виразності зображення (обрання формату, розміру зображення), звернути увагу на передавання рухів людини у зображенні;
- розвивати спостережливість, уяву, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (О. Шибанова «У дитячому містечку»; В. Суриков «Узяття снігової фортеці»; Ф. Сичков «Ліплення сніговика», «Катання з гір»); схеми з зображеннями тіла людини в русі.
- **Літературний ряд:** А. Качан «Щедра зима».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яка зараз пора року?
- ♦ Чи подобається вам гуляти на вулиці взимку?
- ♦ В які ігри ви зазвичай граєтеся взимку на вулиці?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (*декламує вірш*)

ЩЕДРА ЗИМА

Зима насипала снігів
І побілила нашу хату.
Для лиж, санчат і ковзанів
Настало довгожданне свято...

...В ці дні село, де я живу,
Аж помолодшало від снігу:
Хто ліпить бабу снігову,
Хто в сніжки грається. Потіха!

(А. Качан)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Настала зима. Довго чекали її дітлахи. Із першим пухнастим сніжком повибігали вони на вулицю, прихопивши із собою і санчата, і лижі. А щойно стало можливим катання на ковзанах, то навіть мороз не може загнати їх додому. Цей чудовий настрій майстерно передають у своїх роботах різні художники (*демонстрування наочності*).

Розглядаючи роботи художників, зверніть увагу на те, що відбувається на цих картинах: стоять чи рухаються зображені на них люди?

Щоб передати рух людей на своїх роботах, художники використовують деякі прийоми — нахил тулуба, згин руки у лікті чи плечі, згин ноги у коліні тощо.

Сьогодні ми станемо художниками, які зображують не просто зиму, зимову природу, а розваги дітей взимку. Для того щоб вам було легше це зобразити

у власному творі, погляньте, як це зробили художники (аналізування наочно-сті: Ф. Сичков «Ліплення сніговика», «Катання з гір»).

Зверніть увагу на схеми, що допоможуть намалювати ці рухи (аналізування схеми зображення тіла людини в русі).

- ♦ Чи звернули ви увагу на те, як розміщують художники зображення?

Ви вже знаєте, що аркуш паперу можна розташовувати горизонтально або вертикально. Давайте порівняємо дві роботи одного художника Ф. Сичкова — «Ліплення сніговика» та «Катання з гір».

- ♦ Чим вони відрізняються?

Коли художник хоче показати, що гірка, з якої діти весело з'їжджають на санчатах, дуже велика, він розміщує зображення вертикально. А ось зовсім інша робота — «Ліплення сніговика». Тут автор показує, як захоплено діти роблять снігові кулі, як багато для цього необхідно снігу. Саме тому він і розташовує зображення горизонтально.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Але це ще не останні таємниці художника. Подивіться уважно, кого художник зобразив великого розміру. Правильно, дітей. Це тому, що діти є головними персонажами його творів.

Тому, коли ви малюватимете власні роботи, пам'ятайте, що головне в творі, до чого необхідно привернути увагу глядача, завжди малюють більшого розміру.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення веселих зимових ігор з урахуванням формату та розміру зображення

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Які зимові ігри ви намалювали?
- ♦ Як під час малювання можна передати рухи людей?
- ♦ Що вам у цьому стане у пригоді?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, олівці або фломастери; розпитати друзів про їх мистецькі захоплення.
3. Проголошення уроку завершеним.

Ф. Сичков «Катання з гір»

Урок № 18. МИСТЕЦЬКІ ЗАХОПЛЕННЯ ДІТЕЙ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із пропорціями та масштабом, елементарними поняттями про будову фігури людини, її складові;
- розвивати спостережливість, уміння аналізувати, формувати естетичні почуття, смак, уяву;
- виховувати повагу до людей мистецтва, зацікавленість мистецтвом.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, олівці або фломастери.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (А. Ларсон «Танець», А. Джаббаров «Урок балету», К. Бейлфусс «Юна художниця», В. Суриков «Жінка з гітарою», Х. Тербрюгген «Хлопчик, який грає на флейті», О. Ренуар «Дівчата за фортепіано»); схема пропорційної будови фігури людини.
- **Літературний ряд:** М. Рильський «Мистецтво»; загадки про художні та музичні інструменти, танці.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Пропорції — це співвідношення розмірів частин тіла між собою та зростом людини.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Чи знаєте ви, яким мистецтвом захоплюються ваші батьки?
- ♦ Чим займаються ваші друзі у вільний час?
- ♦ Що любляете робити ви? Яке мистецтво вам більше до вподоби?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Учитель декламує вірш М. Рильського «Мистецтво».)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Сьогодні ми поговоримо про різні види мистецтва. Їх насправді дуже багато, тому кожна людина може знайти щось собі до смаку.

- ♦ Про які матеріали та інструменти нам розповідають ці загадки?
- ♦ Яким видом мистецтва захоплюються люди, які використовують у своїй роботі згадані вами матеріали й інструменти?

Носики в нас кольорові:	Пензлик, аркуш та вода...
Білі, чорні та бузкові,	Де ж малюнок? От біда!
Жовті й сині на кінці.	Що іще забув я взяти,
Це, звичайно... (олівці).	Щоб пейзаж намалювати?

(Фарби)

Так, це захоплення образотворчим мистецтвом.

- ♦ Пригадайте види образотворчого мистецтва, з якими ми вже познайомилися. (Графіка, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, скульптура)
Ось як художники зображують дітей, що захоплюються образотворчим мистецтвом (аналізування наочності — Кевін Бейлфусс «Юна художниця»).
- ♦ Про інструменти якого мистецтва йде мова у цих загадках?

Як смичок струни торкнеться, вона піснею озветься. Дуже ніжну душу має, що сміється і ридає. (Скрипка)	Україну прославляє, Хоч не знає слів, Тугу людям розганяє Многострунний спів.	У похід її з собою Брав козак Мамай, Мов ясну леліав зброю. Хто вона, вгадай! (Бандура)
--	--	---

Так, йдеться про музичні інструменти. Хто з вас полюбляє музику? А хто займається музикою? Кожен інструмент вимагає до себе уважного ставлення, і на кожному люди по-різному грають. Якщо ми вирішимо грати на роялі чи фортепіано, то обов'язково сядемо за інструмент. Музиканти, які грають на скрипці або гітарі, можуть і сидіти, і стояти. Коли ви малюватимете музичні захоплення, пам'ятайте про це. Ось так зобразили художники захоплення музикою (*аналізування наочності* — Василь Іванович Суриков «Жінка з гітарою», Хендрик Тербрюгген «Хлопчик, який грає на флейті», Огюст Ренуар «Дівчата за фортепіано»).

Дійшла черга й до інших загадок.

Закружляє цей танець,
Зачарує він нас.
Всьому світу відомий
Нижній віденський... (*вальс*).

Він у мистецтві — принц прекрасний,
Душі прекрасний злет.
Він старовинний, він сучасний:
Класичний танець... (*менуєт*).

Вам складно було відгадати ці загадки, адже в них йшла мова про танці, які зараз не є поширеними. Але ми їх таки відгадали і дізналися про ще одне мистецьке захоплення (*аналізування наочності* — Алан Парсон «Танець», Альберт Джаббаров «Урок балету»).

- ♦ Які ще існують види мистецтв, якими захоплюються діти? (*Спів, театральне мистецтво.*)

Сьогодні ми зображатимемо той вид мистецтва, який до вподоби саме вам. Для того щоб показати, як ви займаєтесь улюбленим видом мистецтва, вам необхідно буде намалювати фігуру людини. А це дуже складно.

Для того щоб добре малювати фігуру людини, художники багато вчать. Вони вивчають пропорції людського тіла. Що ж таке пропорції? Пропорції — це співвідношення розмірів частин тіла між собою та зростом людини (*запис до словничків*).

Для того щоб вам було легше малювати, подивіться на нашу схему, де показані пропорції тіла людини. Зверніть увагу, що пропорції дорослої людини відрізняються від пропорцій дитини.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні свою роботу ви виконуватимете у графічній техніці — малюватимете олівцями або фломастерами. Але спочатку вам необхідно простим олівцем намалювати людину, що займається якимось видом мистецтва, а тільки потім взяти до рук кольорові олівці чи фломастери і завершити свою роботу.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення дитини за мистецьким заняттям

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Про які мистецькі захоплення ми сьогодні говорили?
- ♦ Що необхідно знати, щоб намалювати людину або дитину за одним із мистецьких захоплень?
- ♦ Що таке *пропорції*?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести кольоровий та білий папір, ножиці, клей.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 19. ТАЄМНИЦІ КОМПОЗИЦІЇ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із поняттями про врівноважену та нерівноважену композиції, досягненням композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів;
- розвивати просторове мислення, естетичні почуття, смак, вміння створювати врівноважені та нерівноважені композиції, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** кольоровий та білий папір, ножиці, клей, пензлі для клею, клейонки.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (П. Сезанн «Натюрморт з вазою та яблуками», К. Петров-Водкін «Черемшина у стакані», Фр. де Сурбаран «Натюрморт з лимонами, апельсинами та трояндою»).

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Композиція — латинське слово, яке в перекладі означає складання, інакше — це побудова художнього твору. Мета композиції будь-якого твору мистецтва — найповніше виразити задум художника.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні у нас досить серйозний урок: ми познайомимося з новим поняттям — композиція та спробуємо відкрити її таємниці, які допоможуть нам не тільки правильно створювати свої роботи, але й стануть у пригоді, коли ми робитимемо фотознімки, а може, навіть аматорські фільми.

3. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. **Композиція** — латинське слово, яке в перекладі означає складання, інакше — це побудова художнього твору. Мета композиції будь-якого твору мистецтва — найповніше виразити задум художника (*запис до словничків*).

У композиції багато таємниць.

Передусім це вміння компоувати (тобто правильно, грамотно розміщувати) малюнок у певному форматі аркуша паперу. Для цього необхідно визначити, як композиційно (це ще одне нове слово, яке вам слід запам'ятати) розміщується об'єкт — горизонтально, вертикально або, навіть, його розміри наближаються до квадрата.

У будь-якій роботі спочатку необхідно визначити на аркуші паперу місце предмета, що зображується. Для цього визначають, яке поле залишиться праворуч, ліворуч, зверху та знизу. Також визначають розмір предмета, що зображується, щодо цього аркуша паперу.

- ♦ Розгляньте роботи художників. Чи грамотно вони розташували зображення? Чи правильний формат обрали? (*Аналізування наочності*.)

Для того щоб робота захоплювала глядача, у художників є ще один секрет, який подарувала їм композиція.

Усі зображення на картині мають бути різними за розмірами.

Якщо художник намалює однакові предмети (наприклад, яблучка чи квіти), то картина не вийде цікавою (*аналізування наочності*).

Запам'ятайте найголовніші секрети композиції:

- грамотне розміщення зображення на аркуші паперу;
- співвідношення зображень на малюнку за розмірами.

Фізкультхвилинка

4. ІНСТРУКТАЖ

- ◆ Чи любляете ви цукерки?
- ◆ Які цукерки вам подобаються найбільше?
- ◆ Чи помічали ви, що всі цукерки різні за розміром та формою?
- ◆ Якого кольору обгортки на ваших улюблених цукерках?

Учитель. Я вас так довго розпитував (-ла) про ваші улюблені ласощі тому, що сьогодні ми створюватимемо роботу «Мої улюблені цукерки». Допоможуть нам в цьому ножиці, клей та кольоровий папір.

Свої роботи ви виконуватимете в техніці аплікації.

Для того щоб ваші роботи вийшли гарними і правильними, великі й маленькі цукерки, вирізані вами з кольорового паперу, спочатку розмістіть на аркуші паперу.

Оберіть правильне місце для кожної цукерочки, придивіться — чи подобається вам їх розташування, а лише потім приклеюйте їх.

А ще ми обов'язково згадаємо техніку безпеки під час користуванням ножицями та клеєм.

- ◆ Де мають лежати ножиці під час вашої роботи?
- ◆ Як ми можемо передавати ножиці один одному?
- ◆ Яким чином ми вирізаємо зображення з паперу?
- ◆ Як користуватися клеєм?

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Виконання композиції «Мої улюблені цукерки» в техніці аплікації

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ◆ Яку роботу ви сьогодні виконували?
- ◆ Які секрети художників вам стали у пригоді?
- ◆ Чи гарнішими стали ваші роботи після того, як чарівниця Композиція розкрила вам секрети справжніх художників?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести кольоровий та білий папір, ножиці, клей.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 20. СОНЦЕ — ГОСПОДАР НЕБА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттям «композиційний центр», правилами виділення головного в композиції (розмір, колір);
- формувати естетичні почуття, смак, розвивати вміння визначати головне в композиції, фантазію та уяву;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** кольоровий та білий папір, ножиці, клей, клейонки.
- **Зоровий ряд:** фотографії та зображення сонця, де воно є центром композиції.
- **Літературний ряд:** загадки та легенди про сонце.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Що ми вивчали на попередньому уроці?
- ♦ Які таємниці композиції ви тепер знаєте?
- ♦ Як створити врівноважену композицію?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Для того щоб зрозуміти, що ми зображатимемо сьогодні, відгадайте загадки.

За горами, за лісами золотий кружок встає.

(Сонце)

Удень сяє, вночі зникає.

(Сонце)

Його не сіють, а воно щодня сходить.

(Сонце)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Мабуть ви вже зрозуміли, що сьогодні мова піде про сонце.

- ♦ Як ви вважаєте, чому саме сонце так цікавить звичайних людей, художників та майстрів декоративно-прикладного мистецтва?

Сонце у сиву давнину мало багато імен — Солунь, Сурож, Ярунь, Ярбог, Купайло, Хорс, його вважали святим. Сонце — головне джерело світла й тепла, від нього залежить усе в природі, а отже, й сама людина.

Давні люди вважали сонце символом знання, справедливості, милосердя, переможцем неправди й усілякого зла.

В українських селах мами навчали дітей, виряджаючи їх із худобою на луки: «Не кривися з праведного сонечка, не кидай на сонце грудками, бо Бог хліба не дасть».

Чи не найдавнішим є уявлення про сонце, яке живе у морі. Схоже на яечний жовток, оточене водою, воно прокидається, рухається небом, а на ніч знову ховається на морському дні.

Уявлення це зберегла казка «Красносвіт».

Вона оповідає про прекрасного парубка, який ховається у яечку й без тієї «шкаралупки» до часу не може жити. Звуть того парубка Красносвітом. Одружившись із царівною, Красносвіт невдовзі безслідно зникає, адже та розбиває

його сховок. Царівна довго шукає судженого, дорога її — на той світ, до Поганого Царя — володаря темряви.

Визволяє царівна Красносвіта за допомогою чарівних речей, що уособлюють сонце: золотого яблунка (форма, колір), золотої качки (саме качки перевозять сонце підземними ріками), золотого кужеля (золоте прядиво — символ сонячного проміння).

І сам Красносвіт «як устав, так збилося ясно-ясно на увесь двір».

Давайте і ми сьогодні намалюємо сонце — яскраве, тепле, усмінене.

- ♦ Спочатку пригадаймо, як художники зазвичай зображують головних героїв своїх робіт.

Правильно, їх виділяють за допомогою розміру та кольору.

У справжніх художників є таке поняття — *композиція*. Ви вже чули це слово на попередньому уроці.

- ♦ Пригадаймо, що означає слово *композиція*.

Композиція — це побудова художнього твору, співвідношення окремих частин і елементів, що відповідають творчим задумам, змісту, характеру і призначенню. Говорячи про свої роботи, художники називають їх композиціями. Ви ще багато разів чутимете це слово, адже існують ще музичні й літературні композиції.

Отже, також увагу до головних героїв у роботах образотворчого мистецтва привертають завдяки місцю розташування цих героїв щодо всієї композиції зображення.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ви створюватимете композицію під назвою «Сонце — господар неба».

- ♦ Хто буде головною дійовою особою вашої композиції?

Правильно, сонце. Тому воно має бути великим за розміром.

- ♦ Якого кольору сонце?

Так, воно може бути жовтим, оранжевим та навіть червоним.

Перед початком роботи пригадайте правила користування ножицями та клеєм.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення композиції «Сонце — господар неба» з урахуванням правил виділення головного в композиції (розмір, колір) в техніці аплікації

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Що таке *композиція*?
- ♦ Яке зображення сьогодні стало центром вашої композиції?
- ♦ Чи запам'ятали ви, як в давнину називали сонце?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, кольорові олівці; поспостерігати за деревами під час сильного вітру.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 21. ПРИГОДИ ВІТЕРЦЮ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з поняттями «статична» та «динамічна» композиція, елементарним передаванням динамічного стану об'єктів (вітер);
- розвивати уяву, вміння спостерігати, аналізувати стан природи, формувати естетичні почуття, зацікавленість творами образотворчого мистецтва;
- виховувати любов та дбайливе ставлення до природи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, кольорові олівці.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (М. Бурачек «Реве та стогне Дніпр широкий...», Ж.-Б.-К. Коро «Пейзаж із вітряною погодою», і. Шишкін «Ялинковий ліс», С. Васильківський «На Харківщині. Пейзаж з волами»).
- **Літературний ряд:** загадки про вітер; уривок з вірша Олександра Олеся.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Статика — у мистецтві — стан спокою і рівноваги.

Динаміка — зорове сприйняття руху, спрямованості форми.

Художник-пейзажист — художник, який зображує пейзажі.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Спочатку відгадайте загадку.

Є на світі кінь — усьому світу не вдержати.

Так, це вітер. Як ви вважаєте, чому вітер порівнюють із конем?

Послухайте про тих, хто завжди протистоїть вітру.

Зламав їх вік... Ростуть малі...	Столітні велетні-дуби,
І тільки вітер пронесеться,	Бувало, в бурю і негоду
Вже ліс і труситься, і гнеться,	Шумлять, дивуючи природу,
І просить ласки на землі.	І ждуть з піснями боротьби.
<...>	(Олександр Олесь)

Саме цим ми сьогодні й займатимемося — дізнаємось, якими засобами передають художники рух у природі.

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Чи змінюється щось на вулиці, коли дме легенький вітерець? А якщо заважає сильний вітер?
- ♦ Якими зображувальними засобами можна передати рух у природі на малюнку?

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Подивімося на дві картини — Миколи Григоровича Бурачека «Реве та стогне Дніпр широкий...» та Івана Івановича Шишкіна «Ялинковий ліс» (аналізування наочності). Чим вони відрізняються? На роботі І. І. Шишкіна тиша та спокій, ялинковий ліс наче замер в очікуванні чогось. Такі роботи у мистецтві називають статичними, тобто нерухливими.

Статика — у мистецтві — стан спокою і рівноваги (запис до словничків).

Зовсім по-іншому виглядає робота Миколи Григоровича Бурачека.

Коли дивишся на цей твір, то таке враження, наче чуєш пісню на слова видатного українського поета й художника Тараса Григоровича Шевченка:

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

Що ж нам нагадує цю пісню? Ми бачимо сильний вітер, який зобразив художник. Те, що вітер дуже сильний, ми розуміємо, дивлячись на дерева, зображені на картині. Вони ледь встояли під напором вітру, їх гілля гнеться аж додолу. Про такі роботи говорять, що вони динамічні, тобто передають рух.

Динаміка — зорове сприйняття руху (*запис до словничків*).

Кожен народ любить та береже природу рідного краю, милується нею. Художники оспівують її у своїх творах. Художників, які створюють пейзажі, називають художниками-пейзажистами.

Подивіться на роботи відомих художників-пейзажистів Жан-Батиста Каміля Коро «Пейзаж з вітряною погодою» та Сергія Івановича Васильківського «На Харківщині. Пейзаж з волами» (*аналізування наочності*).

- ♦ Які відчуття вони викликають?
- ♦ Яку з цих робіт ми можемо назвати статичною, а яку — динамічною?

Фізкультхвилинка

Віє вітер нам в лице,	(Кистями рук обмахують обличчя.)
Нахилєє деревце.	(Нахили тулуба ліворуч-праворуч.)
Вітерець все тихше,	(Присідають.)
Деревце все вище.	(Руки вгору, тягнуться на носках.)
Раз — підняти руки вгору,	(Далі діти виконують рухи
Два — схилитися додолу,	за текстом вірша.)
Не згинайте, діти, ноги,	
Як торкаєтесь підлоги.	
Три, чотири — прямо стати,	
Будем знову починати.	

Пальчикова гімнастика

Розташувати кисті рук перед собою, долонями до себе. Пальці розведені в сторони та напружені.

Вітер залетів у гай.	(Качати кистями з боку у бік.)
Ти дерева не гойдай,	(Качати кистями додолу-догори,
Дуже гілки не клони,	не згинаючи пальців.)
Щоб не тріснули вони!	(Струсити кистями рук.)

Навчальна вправа

На окремому аркуші невеличкого розміру намалювати дерево — тихої, спокійної погоди та вітряної.

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення дерев під час вітру (у динамічному стані)

6. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яку погоду ми сьогодні зображували?
- ♦ За допомогою чого ми передавали відчуття вітру на своїх роботах?
- ♦ Як називаються художники, які малюють пейзажі?
- ♦ Що таке *статика*? А *динаміка*?

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, гуаш, пензлі.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 22. СМАЧНИЙ ДЕСЕРТ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів зі способами передавання глибини простору за принципом «ближче — нижче», «ближче — більше», «далі — вище», «далі — менше»;
- розвивати просторове мислення, уяву, зацікавленість творами образотворчого мистецтва, вміння аналізувати; формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати любов до творів образотворчого мистецтва, охайність під час роботи з художніми матеріалами.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії різних фруктів; репродукції натюрмортів з фруктами (роботи Дж. та О. Клар, Дж. Форстера); репродукція картини О. Депорта «Натюрморт із виноградом».
- **Літературний ряд:** загадки.

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Натюрморт — це жанр образотворчого мистецтва, картина або малюнок, на яких зображені різні предмети побуту, квіти, фрукти, овочі.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (читає загадки, діти відгадують)

Народжується з квітки,
Його всі люблять дітки,
Заліза в нім багато,
Рум'яне і хрустке.
А ну, скажіть, малята,
То що ж воно таке?

(Яблуко)

Лампочка вгорі висіла,
Стала смачна, пожовтіла.
Діти лампочку зірвали,
З апетитом скуштували.

(Груша)

Мовби на одній нозі.
Він зростає на лозі.
Подивись скоріш в віконце —
Грона сповнені всі сонця!
Кожен скуштувати рад
Соковитий... (виноград).

Я жовтенька, я маленька,
Мов медочок солоденька.
На баштані досягаю,
Тепле сонечко вітаю.

(Диня)

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які фрукти ви любляете?
- ♦ Які ласощі вам подобаються найбільше?

- ♦ Чи знаєте ви, як називаються роботи художників, де зображені фрукти, овочі, інші ласощі або предмети побуту?

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Сьогодні у нас не просто цікавий урок, а, можна сказати, — смачний. Тому що тема нашого уроку — «Смачний десерт». Наша розмова сьогодні піде про натюрморт. Що ж таке натюрморт? Натюрморт — це жанр образотворчого мистецтва, картина або малюнок, на яких зображені різні предмети побуту, квіти, фрукти, овочі (*запис до словничків*).

Якщо наша робота називатиметься «Смачний десерт», то що ми оберемо для зображення? Мабуть, найсмачніші фрукти та ягоди, торти, цукерки, печиво.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Кожен з вас як художник може обрати будь-які речі для зображення власного смачного натюрморту. Але, щоб кожен натюрморт був гарний, ви маєте пам'ятати деякі правила справжніх художників. Що ж це за правила?

Розгляньмо репродукцію роботи О. Депорта «Натюрморт із виноградом». Хто з вас полюбляє виноград? А персики? Дивлячись на репродукцію «Натюрморта із виноградом», розумієш, що художник також дуже полюбляв ці фрукти.

Зверніть увагу на те, як він розмістив ці фрукти. Виноград розташовано ближче до глядача, тому і на зображенні він знаходиться нижче, ніж персики, які знаходяться далі.

Коли ви малюватимете власні натюрморти, пам'ятайте, що все, що знаходиться ближче до глядача, має бути розташовано нижче на аркуші паперу і за розміром буде більшим. А ось усе те, що знаходиться далі, буде розташовано вище на аркуші паперу, а також за розміром буде меншим.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення улюблених фруктів з урахуванням принципу «ближче — нижче», «ближче — більше», «далі — вище», «далі — менше»

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яке завдання ви сьогодні виконували?
- ♦ Як ми можемо назвати роботу, яку кожен з вас намалював?
- ♦ Де на аркуші паперу мають розташовуватися фрукти, які знаходяться ближче до глядача? А ті, що далі?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, графічні матеріали (за вибором учнів), прості олівці, ластіки.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 23. КВІТИ НА ПІДВІКОННІ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з симетрією як найпростішим композиційним засобом організації площини, навчити досягати рівноваги в асиметричній композиції;
- формувати естетичні почуття, смак, розвивати творчі здібності;
- виховувати любов та дбайливе ставлення до природи, захопленість красою квітів.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, графічні матеріали (за вибором учня), простий олівець, ластик.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (К. Моне «Соняхи», Н. Білокінь «Вазон», П. Власенко «Квіти в глечики»).
- **Літературний ряд:** Катерина Чумак «Квіти».

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Симетрія — розмірність, повна дзеркальна відповідність у розташуванні частин цілого щодо середньої лінії або центру; дзеркальне відображення частин одного цілого по обидва боки від центру.

Асиметрія — відсутність або порушення симетрії.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (декламує вірш)

КВІТИ

В небі хмари, мов сонні,
Над землею пливуть,
На моїм підвіконні
Дивні квіти цвітуть.

Червоні калачик,
Фуксій грона висять,
І зелений майданчик
Як зимовий мій сад.

Віддихаю душею
Я у цьому саду,
І любов'ю своєю
Кожну квітку люблю.

Всі для мене мов діти,
Мов велика рідня,
Як же їх не любити,
Щастя мого буття.

(Катерина Чумак)

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Чи є у вас удома квіти на підвіконні?
- ♦ Як називаються квіти, що зростають у вас удома?
- ♦ Які з них вам подобаються найбільше? Чому?

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Мабуть, важко знайти людину, якій не подобалися б яскраві й духмяні квіти.

Вони милують наше око навесні, коли на прогалинах в лісі ми зустрічаємо проліски. Це перші вісники весни, такі тендітні й ніжні, але дуже сміливі, бо кинули виклик самій зимі з її вітрами й холодами. Саме квіти дарують нам радісний настрій своїм цвітінням влітку, коли все потопає в їх розмаїтті та ароматі квітів. І вони супроводжують школярів у вересні до школи й наповнюють пахощами та різними барвами перший шкільний день.

Але є ще квіти, які милують наше око будь-якої пори року, адже ми вирощуємо їх на підвіконнях у наших оселях, дбаємо про них. І за це вони віддячують нам гарними квітами та красивим листям.

Чи замислювалися ви про те, що квіти — також живі істоти? Їм боляче, коли їх рвуть, ламають, кидають. Просто вони не можуть нам про це розповісти. Тому домовмося, що ви ніколи не ображатимете квіти. І тоді наші оселі, міста та села будуть прикрашені чарівними квітами!

Сьогодні ми малюватимемо улюблені кімнатні рослини.

Згадаймо, де розташовані квіти у наших оселях. На стінах, поличках, але частіше за все — на підвіконні. Саме такі квіти ми і зображатимемо сьогодні. Але для того, щоб наші роботи були гарними і цікавими, ми познайомимось з ще однією таємницею композиції.

Композиції бувають симетричними та асиметричними. Про симетрію ми вже знаємо. Пригадаймо, що ж таке симетрія. Симетрія — повна дзеркальна відповідність у розташуванні частин цілого щодо середньої лінії або центру (*запис до словничків*). Прикладом симетричних зображень можуть бути зображення метеликів, жучків, листочків тощо.

А що ж таке асиметрія? Літера «а» на початку цього слова є показником протилежності, тобто відсутності (у цьому випадку — симетрії). Тобто коли ми говоримо «асиметричний», то розуміємо, що симетрія відсутня. Асиметрія — відсутність або порушення симетрії (*запис до словничків*).

Подивіться на одну зі своїх долоньок. Як ми можемо про неї сказати? Так, вона несиметрична, тобто асиметрична. Молодці.

А тепер подивіться на роботи художників, які малювали квіти. Їх роботи також можна назвати симетричними або асиметричними (*аналізування наявності*). Зверніть увагу на те, що асиметричні композиції виглядають дуже добре тому, що вони врівноважені. Художники досягають цього завдяки невеликим елементам. Подивіться на роботу П. І. Власенка «Квіти в глечикі». Вона не є симетричною, але виглядає завершеною і врівноваженою. Це тому, що автор грамотно розміщує великі й малі елементи.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Спершу оберемо формат аркуша (вертикальний або горизонтальний). Уявімо квіти, які ростуть на підвіконні та які хотілося б зобразити.

Потім згадуємо форму цих квітів (фіалки дуже відрізняються від фікусів чи кактусів). Якою буде ваша композиція: симетричною чи асиметричною?

На аркуші паперу малюємо підвіконня, а потім квітку. Якщо композиція асиметрична, то врівноважуємо її невеликими елементами (листя, маленькими гілочками). Працюємо графічними матеріалами.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення симетричної або асиметричної композиції «Квіти на підвіконні»

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ◆ Що ми сьогодні зображали?
- ◆ Які саме квіти малювали?
- ◆ Як необхідно поводитися з квітами та іншими рослинами?
- ◆ Які нові поняття ми вивчили?
- ◆ Що таке симетрія? Що таке асиметрія?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, гуаш, пензлі.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 24. ЗНАЙОМСТВО З КОЛОРИТОМ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- навчити учнів використовувати зображувальні можливості кольору, ознайомити з поняттями «колорит», «колірна гама», з колірними асоціаціями;
- розвивати естетичні почуття, смак, уяву, уміння аналізувати;
- виховувати охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** картки з різнокольоровими монотипіями (для навчальної вправи); репродукції картин (К. Моне «Мост Чарінг-Кросс», «Іриси в саду Моне»; К. Костанді «Сонячний день»).

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Колорит — у малярстві характер взаємозв'язку всіх кольорових елементів твору, його кольорова побудова як один із засобів правдивого та виразного відображення дійсності. Колорит — це також система співвідношення кольорів та їх відтінків.

Колірна гама — в образотворчому мистецтві це гармонійно взаємопов'язані відтінки кольорів (з одним головним).

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- ♦ Які кольори ви знаєте?
- ♦ Які з них вам найбільше подобаються?
- ♦ Які кольори ви частіше за все використовуєте у власних роботах?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Подивіться, який різнобарвний світ нас оточує! Скільки яскравих і не дуже яскравих кольорів дарує нам природа!

Як же передати всю цю красу на аркуші паперу? Сьогодні ми спробуємо з цим розібратися.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Чи звертали ви увагу на те, що у роботах одного художника переважають ті чи інші кольори? У кожного художника є власна улюблена колірна гама, тобто ті кольори, які він полюбить і які гармонійно поєднуються у його роботах.

Колорит — у малярстві характер взаємозв'язку всіх кольорових елементів твору, його кольорова побудова як один із засобів правдивого та виразного відображення дійсності. Колорит — це також система співвідношення кольорів та їх відтінків. (Запис до словничків.)

Колірна гама — в образотворчому мистецтві це гармонійно взаємопов'язані відтінки кольорів (з одним головним). (Запис до словничків.)

- ♦ Чи можна намалювати світло? А повітря?

Подивіться уважно на картини французького художника Клода Моне, який був засновником такого напрямку в мистецтві, як імпресіонізм (*демонстрування наочності*).

Імпресіонізм — в перекладі «враження». І тому художник у роботі передає своє враження від тієї миті, коли він побачив цей куточок природи.

Для художника-імпресіоніста повітря й світло — це також сюжет для роботи. Ці художники зображували предмети за допомогою нескінченних кольорових плям. Тому, коли роздивляєшся їх картини з невеликої відстані, то майже нічого, крім цих плям, не бачиш. А коли подивишся здалеку — перед тобою з'являються зображення і замку, і саду, і літнього пейзажу.

Подивіться на картину українського художника Кіріака Костянтиновича Костанді «Сонячний день» (*перегляд та аналізування наочності*). Чим ця робота схожа з картинами Клода Моне?

Але не тільки у художників є улюблені кольори. Є улюблені кольори і у природи. Поміркуймо разом.

- ♦ Як ви вважаєте, які кольори полюбає зима?
- ♦ А які кольори переважають навесні?
- ♦ Якими кольорами нас зустрічає літо?
- ♦ А які найулюбленіші кольори осені?

Сьогодні ви будете художниками-імпресіоністами і намалюєте власні враження від кольорів різних пір року.

Навчальна вправа

Учні отримують картки з різнокольоровими монотипіями. Завдання: визначити колірну гаму певної пори року.

Фізкультхвилинка

5. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

6. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Розділіть аркуш паперу на чотири частини. Кожна частина — це певна пора року. На кожну частину нанесіть улюблені кольори кожної пори року.

Створення колориту кожної пори року

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Що таке колорит? Колірна гама?
- ♦ Які кольори, на ваш погляд, відповідають різним порам року?
- ♦ Чи сподобалися вам роботи видатних художників Клода Моне та Кіріака Костянтиновича Костанді?
- ♦ Чим ці роботи відрізняються від творів, які ви бачили раніше (наприклад, від робіт Сергія Івановича Васильківського чи Івана Івановича Шипкіна)?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, гуаш, пензлі; розглянути, як зображують весну художники; знайти фотографії весняних пейзажів, приказки про весну.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 25. ВЕСНА ПРИЙШЛА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- навчити учнів відтворювати глибину простору за допомогою кольору, деталізації переднього плану та методу загороджування;
- розвивати кольоросприйняття ока, уяву, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати охайність під час малювання фарбами.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (В. Бакшеев «Блакитна весна», О. Шевельов «Весна. У садибі», І. Левітан «Квітучі яблуні»).
- **Літературний ряд:** приказки про весну, вірші (І. Франко «Навесні», А. Костецький «Так починається весна», Л. Цілик «Де поділася весна?»).

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Учитель. Як ви вважаєте, чому з'явилися приказки та прислів'я, які я вам зараз прочитаю?

- Весна багата водою.
- Весна багата на квіти, а хліба в осені позичає.
- Весна — наші отець і мати: хто не посіє, не буде жати.
- Проспиш весною — заплачеш зимою.
- Весна красна квітками, а осінь пирогами.
- Весна кличе в поле.
- У весняну погоду і смутний веселим буває.
- Квітень — з водою, а травень — з травою.
- Травень ліси одягає — літа в гості чекає.

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Послухайте, як оспівують прихід весни поети.

ДЕ ПОДІЛАСЯ ВЕСНА?

Диво дивне, дивина —
Де поділася весна?
Ми гуртом її шукали
І до сонечка гукали:
«Подивись-но з висоти,
Де нам весноньку знайти?»
Каже сонце: «Ось вона!
Спить у пролісках весна.

По снігах вона блукала,
От у лісі й задрімала.
А тепер я залюбки
До весни зроблю стежки!»
Враз з'явилися струмочки,
Задзвеніли як дзвіночки
По долинах, по ярах
І весні вказали шлях.

(Л. Цілик)

ТАК ПОЧИНАЄТЬСЯ ВЕСНА

Знов починається весна!..
Знов починаються дива...
То серед двору із-під снігу
Раптово визирне трава,
То раптом лагідні веснянки
Засіють щоби та носи,
Чи розщобечуться —
Ще зранку! —
Птахи на різні голоси!
А вчора...

Вчора...
Що й казати!
Всі веселилися
До сліз:
Славко —
Дражнило й задирака —
Наталці проліски привісі!..
І зовсім це не дивина:
Так починається весна!

(А. Костецький)

НАВЕСНІ

Надійшла весна прекрасна
Многоцвітна, тепла, ясна,
Ніби дівчина в вінку.

Ожили луги, діброви,
Повно гомону, розмови
І пісень в чагарнику.

(І. Франко)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. У кожної пори року свій аромат. Зима пахне свіжістю, осінь — прілим листям та дозрілими яблуками. А ось навесні повітря насичене ароматом землі та квітучих дерев.

З приходом весни наші українські сади потопають в запашних квітах. Здається, що весь сад укрито пухнастим білим, а іноді рожевим снігом.

Подивіться на роботи художників, які малювали квітучі сади. Як яскраво та соковито виглядають білі квіти на фоні землі та неба! (Аналізування *наочності*.)

Зверніть увагу на те, що в роботах художників крім яскравих насичених кольорів присутні й м'які, розбілені кольори (рожевий, світло-жовтий).

На картині Ісака Ілліча Левітана «Квітучі яблуні» ви можете побачити молоді яблуньки, вкриті квітами. Для того щоб передати простір на картині, автор зобразив квітучий сад. Яблуньки, які знаходяться ближче до нас, зображені більшими за розміром ніж ті, що далі. Зверніть увагу на квіти, якими вкриті гілки яблунь. На деревах, що ближчі до нас, квіти чіткіші, а ті, що далі, перетворюються на ніжні біло-рожеві хмаринки.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Пам'ятайте, що предмети, які знаходяться ближче до нас, зображуються чіткішими, ніж ті, що розташовані вдалечині.

А ще важливим для зображення є те, що ближчі предмети завжди загорожують предмети, що знаходяться далі.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення весняного квітучого саду з урахуванням правил розміщення ближчих та дальших предметів на площині аркуша

Примітка. Можлива колективна робота (вирізання зображень дерев та квітів, намальованих учнями, та приклеювання їх на колективне панно).

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Яку пору року ви сьогодні зображували?
- ♦ Чим відрізняється весна від зими?
- ♦ Що навесні відбувається з деревами?
- ♦ Як правильно зобразити весняний пейзаж?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, стеки, дощечки для ліплення; розглянути, як художники зображують мишей та кішок.
3. Проголошення уроку завершеним.

Тема 4. КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ У СКУЛЬПТУРІ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ (8 годин)

Дата _____

Клас _____

Урок № 26. КІШКА З МИШКОЮ ПОМИРИЛИСЯ

Мета:

- розширювати поняття про пропорції тіл тварин, людей, навчити учнів відтворювати особливості будови та зовнішнього вигляду об'єкта під час ліплення;
- розвивати дрібну моторику рук, уяву, фантазію;
- виховувати любов до тварин, охайність під час роботи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** пластилін, стеки, дощечка для ліплення, клейонки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії кішки та мишки; ілюстрації Г. Ясинського та М. Шеварьова до вірша М. Заблоцького «Як миші з котом воювали».
- **Літературний ряд:** загадки про мишок та кішок, вірш Леоніда Куліш-Зіньківа «Хитра мишка».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Відгадайте загадки.

І вдень, і вночі
У кожусі на печі.
(Кіт, кішка)

Як спати лягає,
Пісеньку собі співає.
(Кіт, кішка)

Часто вмивається,
А рушником не витирається.
(Кіт, кішка)

Маленьке, сіреньке,
А хвостик як пило.
(Миша)

Вдень під підлогою сидить,
Ночами хвостом шарудить,
Вилізти остерігається,
Бо кішки лякається.
(Миша)

Маленький зріст,
Довгий хвіст,
Сіра шубка,
Гострі зубки.
(Миша)

Ви добре відгадали всі загадки. Кіт та мишка — це головні герої нашого сьогоднішнього уроку.

3. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ У кого вдома є кіт або кішка?
- ♦ Який у них характер?

- ◆ Що вони полюбляють?
- ◆ Як виглядають ваші домашні улюбленці?
- ◆ Може, у когось живе вдома маленька мишка?

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Усі ми знаємо з мультфільмів, книжок про те, як кішка полює на мишей, а миші дуже її бояться і завжди від неї ховаються. А ще є сміливі мишки.

- ◆ Чи дивилися ви мультфільми, де головними героями були кошки або мишки? («Том і Джеррі», «Рятівники», «Рататуй», «Кішка, яка гуляла сама по собі», «Кіт у чоботях» тощо).

Іноді у мультфільмах ми бачимо, що миші не тільки не бояться котів, а воюють з ними.

ХИТРА МИШКА

Мама сварить доню мишку:

— Ти псуєш навіть книжку?

— Я з малюнка, — мовить та, —

Хочу вигризти kota.

(Леонід Куліш-Зіньків)

Ми спробуємо зробити так, щоб кішка з мишкою подружилися. Ми їх зліпимо. Вони знаходитимуться поряд на наших дощечках для ліплення і потоваришують.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Спочатку необхідно визначити розміри наших фігурок. Кішка у нас буде більшою за мишку. І у кішки, і у мишки є голова, тулуб, лапки, хвіст, вушка. Але подивіться, як вони відрізняються за розмірами та кольором. Тому будьте дуже уважними під час роботи.

Перед початком роботи добре розімніть пластилін у долонях, щоб він став м'яким та еластичним. Не розкидайте шматки пластиліну, щоб не забруднитися самим та не насмітити у класі.

Сформуйте кульки пластиліну, з яких ви ліпитимете частини тіл кішки й мишки. Пам'ятайте: тулуб кішки більший за тулуб мишки. Так само вушка, лапки, голівки й хвосту кішки та мишки різнитимуться за формою та розміром.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Ліплення фігурок кішки та мишки

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ◆ Кого ви сьогодні ліпили?
- ◆ Чи потоваришували ваші кішки та мишки?
- ◆ Яку б історію ви розказали про ваших мишок та кішок? Що цікавого з ними сталося, що змусило їх помиритися?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, стеки, дощечки для ліплення; з'ясувати, які тварини живуть в Африці.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 27. АФРИКАНСЬКІ МАНДРИ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- формувати художньо-конструктивні навички учнів під час створення статичного чи динамічного образу в скульптурі (круглій або рельєфі);
- розвивати дрібну моторику рук, уяву, зорову пам'ять, формувати естетичні почуття;
- виховувати дбайливе ставлення до природи, до тваринного світу.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** пластилін, стеки, дощечка для ліплення, клейонки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії африканських тварин, пам'ятників носорогу, тигру, слону.
- **Музичний ряд:** аудіозапис голосів африканських тварин.
- **Обладнання:** ТЗН.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Складання асоціативного куща «Африканські тварини»

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми вирушимо у подорож до Африки (*звучить аудіозапис голосів африканських тварин*).

Ми відвідаємо африканських тварин, подивимось, як вони виглядають, що полюбляють.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Африканські савани — це справжній рай для любителів тварин. Тут мешкає понад 40 видів крупних ссавців, наприклад жирафи, африканські слони і велика кількість антилоп. Усі ці тварини харчуються травою і листям дерев і кущів.

Часто на одній ділянці пасеться декілька видів тварин, і це не випадково. Зебри добре знають, що хижакі віддають перевагу африканським буйволам. Тому, коли леви нападають на африканських буйволів, зебри ще мають час для того, щоб врятуватися втечею.

Кращі мисливці — леви та інші великі кішки. Лев — цар звірів (*демонстрування наочності*). Це величне створіння вражає силою, міццю та красою. Леви мешкають в степах і саванах і полюють на тварин середнього і великого розміру, передусім на копитних. Але нерідко в савані можна побачити стадо копитних, що пасеться поряд із левами на відпочинку. Проте і в цьому разі антилопи постійно залишаються напоготові. Вони добре знають, що леви миттю перейдуть у напад, коли зголодніють.

Найбільша з-поміж сучасних наземних тварин — африканський слон (*демонстрування наочності*). Ми знаємо, які вони великі та важкі, однак, незважаючи на масивне тіло, слон рухливий, без поспіху швидкий. Він чудово плаває, причому над поверхнею води залишається тільки чоло і кінчик хобота, без видимих зусиль долає крутий підйом, вільно почувується серед скель. Крім людини, ворогів у слона майже немає.

Носоріг — другий гігант Африки (*демонстрування наочності*) — постувається слону. Носороги також вельми цікаві тварини. Їх головною особливістю можна назвати роги на носі, від цього і назва виду. У носорогів масивне тіло та короткі товсті кінцівки, на яких розташовується по три пальці, що

закінчуються широкими копитами. Носороги живуть поодинокі, але в саванах Африки є шанс зустріти і невеликі групи.

Наша подорож Африкою завершилася. Але мені ще хочеться показати вам цікаві пам'ятники, що встановлені африканським тваринам у різних країнах (*демонстрування наочності*).

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ми створюватимемо пам'ятник одній з африканських тварин.

- ♦ Хто з африканських тварин вам сподобався найбільше? Чому?

Роздивіться уважно цих тварин — які в них голова, тулуб, вуха, хвіст, лапи... Поміркуйте, будь ласка, над тим, у якій позі ви зображуватимете свою тваринку — вона лежатиме, сидітиме, стоятиме чи, можливо, бігатиме, полюватиме.

Будьте уважними під час роботи з пластиліном.

Розділіть пластилін на шматки, що за кількістю та розмірами відповідатимуть частинам тіла тварини, яку ви вирішили виліпити.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Ліплення африканської тварини

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Де ми сьогодні були?
- ♦ Кого ми бачили у Африці?
- ♦ Яких тварин ви виліпили?
- ♦ Що роблять виліплені вами тварини?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін, стеки, дощечки для ліплення.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 28. ПТАХИ НАВЕСНІ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з декоративною стилізацією форми (рослини, птахи), навчити створювати декоративні образи в об'ємі;
- розвивати уяву та фантазію, творче мислення, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати дбайливе ставлення до природи, любов до птахів, охайність під час роботи з пластиліном.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** пластилін, стеки, дощечка для ліплення, клейонки, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії пам'ятника «Дорогу каченятам» (Москва, Росія), пам'ятника птахам (Фінляндія), пам'ятника поштовим голубам (Литва); ілюстрації до казок та художніх творів із зображеннями казкових птахів.
- **Літературний ряд:** Олександр Олесь «Пташка», «Журавлі».
- **Музичний ряд:** аудіозаписи пташиних голосів.
- **Обладнання:** ТЗН.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які птахи зустрічаються у нашій місцевості?
- ♦ Як вони виглядають?
- ♦ Якому птаху ви поставили би пам'ятник? Чому?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Послухайте, який вірш написав Олександр Олесь.

ЖУРАВЛІ

Прилетіли журавлі,
Сіли в полі на ріллі,
То пасуться, то курличуть —
Мабуть, це Весну вже кличуть.

Ходять довгі журавлі,
Щось вишукують в землі,
Щось воркують, щось віщують,
Вже Весну, здається, чують.

А здаля вже крався лис...
Шії витягли, знялись,

Закурликали з-під хмари
І злетіли на мочари.

У квітках летить Весна,
Журавлів шука й не зна,
Що вони їй вістунами
Відчиняють всюди брами.

Линуть в небі журавлі,
А курличуть до землі...
Линуть сірими ключами,
Відмикають білі брами.

- ♦ Про що йдеться у цьому вірші?

Так, про птахів. Сьогодні ми маємо піднятися високо-високо вгору й подивитися, яке життя вирує у небі.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель (записи з голосами птахів звучать упродовж усього уроку). Ви вже, мабуть, здогадалися, про що ми сьогодні говоритимемо. Сьогодні ми поговоримо про наших пернатих друзів — птахів. Де б ми не були — на узбережжі, у лісі, селі чи місті, — нас завжди оточують пташині голоси. Які ж вони різні! Чи помічали ви, що, коли співає птах, людина намагається побачити цього співака? Він може бути зовсім маленьким, але з сильним та красивим голосом. Як, наприклад, соловей. А які вони всі різні і за формою, і за кольором! Як ви

гадаєте, скільки видів птахів можна зустріти на Україні? На території України живе приблизно 358 видів птахів.

Яких птахів, що мешкають у нашій місцевості, ви знаєте? Одна з таких пташок — синичка. За якими ознаками ми впізнаємо цю пташку? За веселим голосом, жовтеньким животиком та синенькою шапочкою. Чи знаєте ви, що ця невеличка пташка за день з'їдає стільки комах, скільки важить сама?

Птахи не тільки живуть поруч із нами, милують нас своїми піснями, а ще приносять багато користі. Деяким з них люди навіть збудували пам'ятники (*демонстрування наочності — зображень пам'ятника «Дорогу каченят» (Москва, Росія), пам'ятника птахам (Фінляндія), пам'ятника поштовим голубам (Литва)*).

Які птахи живуть у казках? Хто вигадує цих казкових фантастичних істот? Так, це поети, письменники та народні казкарі. А ще дуже цікаво про дивовижних птахів нам розповідають художники та майстри народних промислів. (*Демонстрування ілюстрацій до казок та художніх творів з зображеннями казкових птахів.*)

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ми побудемо скульпторами-казкарями, навіть чаклунами. Кожен з вас вигадує свого дивовижного птаха, якого ще ніколи ніхто не бачив, та зліпить його. А як це зробити — я вам зараз розповім.

Спочатку уявіть, якими будуть у цього птаха тулуб, голівка, хвостик, дзьобик, крильця. І після цього розпочинайте роботу.

Насамперед дощечки для ліплення ви маєте заліпити пластиліном (*колір пластиліну учні можуть обрати самостійно*). Потім з іншого шматочка пластиліну розкачайте невеликий кружечок, на якому намалюйте вашу пташку. Дуже акуратно стекою виріжте цю пташку й обережно притисніть до дощечки з пластиліном. Який вид скульптури ми зараз зробили? Так, у нас вийшов рельєф. Але в нас зараз є тільки загальний вигляд нашої пташки.

Яким у вашого птаха буде хвостик? А крила? Тепер слід зробити так, щоб ваша пташка перетворилася на дивовижного птаха. Як це зробити? Кожен з вас вигадує прикраси для свого птаха. Які візерунки можуть прикрашати хвостик, крила, груди саме вашої пташки?

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення декоративного образу птаха в об'ємі

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Яке враження на вас справляє пташиний спів?
- ♦ Чи є у вас улюблені птахи?
- ♦ Як виліпити казкового птаха? Що для цього необхідно знати?
- ♦ Пригадаймо, як називається скульптура, яку ми сьогодні зробили.
- ♦ Що зробило вашого птаха дивовижним?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести пластилін (глину, солоне тісто), стеки, дощечки для ліплення; роздивитися вдома свої улюблені іграшки (чим вони привертають увагу).
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 29. ВЕСЕЛИЙ КОНИК

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів із народною іграшкою, поняттям про особливості декоративного образу тварин;
- розвивати уяву, фантазію, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати любов до народних іграшок, почуття національної гордості за свій народ, його культуру, мистецтво, здатність зберігати традиції.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** пластилін (глина, солоне тісто), стеки, дощечка для ліплення, серветки для витирання рук.
- **Зоровий ряд:** фотографії різних народних іграшок (ляльки-мотанки, свищики-пташки, сирні та дерев'яні коники тощо).
- **Літературний ряд:** Я. Поразінська «Іграшка з ярмарку».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Які іграшки ви любляете? Чому?
- ♦ Чи є серед них найулюбленіша іграшка?
- ♦ Чим вона відрізняється від решти іграшок?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Удома у кожного з вас є багато іграшок. Деякі з них найулюбленіші, а є й такі, якими ви навіть і не граєтеся. Чи не так?

А чи є у когось народна іграшка? Не Барбі та Кен, яких випускають іграшкові фабрики, а іграшки, створені добрими, чуйними та вмілими руками народних майстрів. Може, є іграшки, що зробили для вас мама чи бабуся? Сьогодні ми поринемо у сиву давнину і спробуємо дізнатися, як і з чого створювали майстри іграшки для дітей.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Зі стародавніх часів люди створювали різні іграшки і забавки для своїх дітей. Але іграшка завжди була не тільки предметом гри, а й оберегом для дитини.

В Україні діти любили гратися іграшками, виконаними з деревини, глини, сиру та тіста, а дівчаткам дуже подобались ляльки-мотанки. Чи знаєте ви, що це за іграшки? Це ляльки-обереги, які виготовляли з тканини (*демонстрування наочності*). Цікавим є те, що у таких ляльок не зображували обличчя. Це пов'язано з тим, що лялька в минулому виконувала роль обрядового, навіть магічного предмета. Така безлика лялька захищала дитину від злих духів.

Поряд із мотанками існували й інші іграшки-тваринки — пташки, баранці, коники (*демонстрування наочності*). Їх виготовляли з соломи, деревини, глини. А в Західній Україні досі створюють сирні іграшки, які дуже нагадують коників (*демонстрування наочності*).

Але мало виготовити іграшку. Майстри декоративно-прикладного мистецтва обов'язково прикрашають свої творіння, щоб іграшка подобалася дітям. Придивіться уважно до фотографій з народними іграшками (*демонстрування наочності*).

- ♦ Чим прикрашені зображені на фотографіях народні іграшки? Послухайте віршички та потішки про народні іграшки.

* * *

Півник, півник, свистунець!
В тебе гарний гребінець,
Хвостик розфарбований,
Весь ти розцяцькований.

ІГРАШКА З ЯРМАРКУ

Їде возик мальований,
Коників дві пари.
Двоє білих, третій — сивий,
А четвертий — карий.

Коліщата — рипу! рипу! —
Аж лящить у хаті,
І сидять у тім візочку
Зайчики вухаті.

Коли Ясек добре смикне
За віжки червоні,
Перший зайчик зводить лапку —
Поганяє коні.

Їде зайчик-побігайчик,
А із ним — зайчиха,
Поглядає на Ясека
І киває стиха.

(Я. Поразінська)

Фізкультхвилинка

(Руками імітувати вимішування тіста. На перші рядки дуже енергійно стискати та розтискати кулачки (одночасно і по черзі). Потім руками виконувати рухи, наче ліпимо пироги.)

Солоне тісто узяли у мами,
Його жужмили і м'яли,
Пирогів напечемо,
Зі сметаною з'їмо!

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ми виліпимо народну іграшку — веселого коника. Розгляньмо, з яких частин складатиметься наш коник. У коника є тулуб, голова, шия, чотири ноги та хвіст. Саме на таку кількість неоднакових шматків ми маємо поділити наш пластилін (глину, солоне тісто). А тепер подивіться уважно на те, яку форму має голова коника, які у нього вуха, яка сильна шия.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Ліплення народної іграшки — коника

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ◆ Що ми сьогодні ліпили?
- ◆ Чим відрізняється народна іграшка від тих, що продаються у звичайних іграшкових магазинах?
- ◆ Чи сподобалося вам знайомство з народними іграшками?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання (альбоми), гуаш, пензлі.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 30. ВЕЛИКОДНІ ПИСАНКИ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- ознайомити учнів з традиціями писанкарства в Україні, колірною гамою, символікою писанок різних регіонів України, розкрити зміст деяких писанкарських символів;
- розвивати уяву, фантазію, вміння аналізувати, застосовувати набуті знання у практичній діяльності; формувати естетичні почуття, смак; активізувати ініціативу учнів;
- виховувати почуття національної гордості за свій народ, його культуру, мистецтво, здатність зберігати традиції.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання (альбом), гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії писанок, мальованок, крашанок, крапанок, дряпанок або самі декоровані яйця; таблиці з символікою писанки; альбом Є. Біляшевського «Українські писанки».
- **Літературний ряд:** Світлана Кузьменко «Маринчина писанка» (або інші вірші про писанку чи великодні свята; легенди, пов'язані з писанками).

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Писанка — мистецько розписані або орнаментовані пташині яйця.

Геометричні символи — символи, в яких використовуються зображення будь-яких геометричних фігур.

Солярні символи (космічні) — символи, які передають зображення сонця, місяця, зірок.

Рослинні символи — символічні зображення різних рослин.

Тваринні символи — символи з зображеннями тварин.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку.

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яке велике свято ми завжди святкуємо навесні? (*Свято Великодня.*)
- ♦ А чи знаєте ви, що це за свято?
- ♦ Як це свято відзначає ваша родина? (*Мами та бабусі печуть паски та фарбують або розписують яйця.*)

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Учитель декламує вірш Світлани Кузьменко «Маринчина писанка».)

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель (*супроводжує розповідь демонструванням наочності*). Здавна в Україні Великдень — це свято відродження природи. Великодня обрядовість українців збереглася до сьогодні.

Існує декілька різновидів прикрашання пташиних яєць до великодніх свят. Це крашанки — фарбовані одноколіорові яйця; крапанки — яйця, прикрашені різноколіоровими крапочками; дряпанки, на яких малюнок продряпують гострим предметом; мальованки, які дбайливо розмальовують народні майстри; і, нарешті, найчарівніші, найзагадковіші — писанки.

Свою назву писанка отримала від слова «писати», «розписувати».

Писанкою в народі називають мистецько розписані або орнаментовані пташині яйця (*запис до словничків*). Дуже багато вірувань і легенд пов'язано з орнаментованим або пофарбованим яйцем — писанкою чи крашанкою.

Розгляньмо, які символи прикрашають писанки та що кожен з них означає. Частіше за все для розписування яєць люди використовують геометричні символи. Що вони вам нагадують? Так, це доріжки (символи вічності), драбинки (символи пошуків кращого життя) тощо. Найулюбленішим мотивом, який зустрічається на писанках всіх регіонів України, є безконечник (різна за формою й товщиною лінія, яка не має кінця), що символізує вічність.

Разом із геометричними символами прикрашають наші писанки **солярні (космічні) символи**. Вважалося, що писанка, декорована ними, не лише милує око, але й просить сонце оберігати людей від хвороб, нещастя, злого ока.

На писанках стилізовано зображують дерева й квіти, овочі й фрукти, навіть цілі рослини. Писанки, декоровані **рослинними символами** і вживані у відповідних звичаях й обрядах, мали магічну силу: допомагали рослинам рости, вчасно дозрівати і давати багатий урожай.

Якщо ми завітаємо на Гуцульщину, то побачимо надзвичайно цікаві й красиві писанки із **зображеннями тварин**. Ці символи мали подвійне значення. Вони мали надати авторові писанки такої сили, здоров'я та витривалості, як у тварини, що він зображував, а тваринам — довгого й плідного життя.

Але не тільки символи мали певне значення. Велика увага приділялася й кольору. Так, **червоний** колір символізував радість життя, любов, а для молодих — надію на одруження. **Жовтий** — присвячений сонцю, місяцю, зорям, а в господарстві означає тепло, урожай, приріст покоління. **Зелений** колір символізує весну, воскресіння природи, багатство рослинного і тваринного світу. **Блакитний** — це небо, вода, повітря, простір. Його магічне значення — здоров'я. **Коричневий (бронзовий)** колір символізує багату землю, її врожай, щедрість для людини. **Чорний** колір — це надра рідної землі, буря, негода. Якщо ми бачимо на писанці сполучення кількох кольорів — це символізує родинне благополуччя, мир і любов.

Ось ми й познайомились із таким цікавим видом декоративно-прикладного мистецтва, як писанкарство.

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Зараз ми малюватимемо власні писанки, використовуючи писанкарську символіку. Запам'ятайте, що кожна вапа писанка має нести певні побажання людині, якій ви її подаруєте.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення писанки із використанням великодньої символіки

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ♦ Якими символами прикрашають великодні писанки? Що ці символи означають?
- ♦ Чи відрізнятимуться писанки, які ми розписуватимемо для мами, тата, бабусі чи друга? Чому?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести аркуші паперу, кольорові олівці або фломастери; роздивитись, якими зображеннями прикрашений вдома посуд, скатертини, рушники.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 31. СЕКРЕТИ ВЕСЕЛОГО ОРНАМЕНТУ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- навчити учнів використовувати стилізацію та ритм як засоби створення орнаменту, ознайомити з видами орнаменту;
- розвивати естетичні почуття, смак;
- виховувати почуття національної гордості за мистецтво свого народу, здатність зберігати традиції.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії різних предметів побуту з орнаментами (рушники, вишиванки, керамічні вироби, писанки тощо).

Тип уроку: комбінований урок.

Словник термінів

Орнамент — візерунок, побудований на ритмічному чергуванні та поєднанні елементів.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Чи є у вас вдома улюблений посуд (власна чашка)? Яке зображення прикрашає його?
- ♦ Чи сподобалась би вам ця чашка, якби на ній не було жодного зображення?
- ♦ Чим прикрашені скатертини та рушники у ваших оселях?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Сьогодні ми помандруємо до майстрів декоративно-прикладного мистецтва і дізнаємось, у чому ж чарівність виробів, виготовлених їх руками.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Ви вже знайомі з поняттям орнамент. Орнамент — це візерунок, побудований на ритмічному чергуванні та поєднанні елементів (*запис до словничків*).

- ♦ Пригадайте, де ми використовували орнаменти?

Орнамент завжди відігравав дуже важливу роль в оздобленні будь-яких виробів. Це вишиванки, рушники, керамічні та дерев'яні вироби, килими і навіть писанки (*аналізування наочності*). Наш посуд був би нецікавим, навіть сумним, якби його не прикрашали орнамент або якесь зображення.

Мова орнаменту є найдавнішою мовою. Вона виникла задовго до того, як людина навчилася писати. Орнаменти та візерунки, якими людина прикрашала свій побут, слугували не лише для краси, а й несли певну інформацію. І сьогодні майстри декоративно-прикладного мистецтва зберігають і передають знання, пов'язані з символікою орнаментів.

Пригадайте: назва орнаменту залежить від тих елементів, з яких він складається. Орнамент може бути **геометричним** (якщо складається з геометричних фігур), **рослинним** (складеним із зображень листя, гілок, квітів, плодів), **тваринним** (що складається із зображень тварин), а іноді для орнаментів використовують й зображення фігури людини (**антропоморфний орнамент**) або поєднання різних зображень, і тоді орнамент називається **змішаним**.

Геометричний орнамент є найпоширенішим. В геометричному орнаменті використовують зображення різних геометричних фігур — коло, ромб,

квадрат, трикутник тощо. Ромби за стародавнім слов'янським повір'ям утілювали богиню землі та служили добрим охоронним символом, який приносить щастя. Зигзаги та спіралі символізували безперервність часу, передавання родинних традицій. Такі геометричні фігури, як квадрати, ромби, багатокутники, є символами землі, вогню, каменю (*демонстрування наочності*).

Рослинний орнамент складається зі стилізованих листя, квітів, плодів, гілок тощо. Під час створення такого орнаменту всі народи надихалися красою місцевої природи, запозичуючи з неї різноманітні мотиви. Найчастіше зустрічається в усіх народів мотив «Дерево життя», яке може зображуватися як квітучий кущ (*демонстрування наочності*).

У тваринних (зооморфних) мотивах найчастіше використовують зображення птахів, оскільки вони є одними з найбільш поширених і улюблених образів народної творчості. І це не випадково. Образ птаха в орнаменті означає посередника між небом і землею. Також вважалося, що птахи оберігають здоров'я жінок і дітей (*демонстрування наочності*).

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Зараз ви створюватимете власний орнамент. Для цього ви маєте пам'ятати, що елементи вашого орнаменту повинні чергуватися.

Запам'ятайте, що у побудові орнаменту є цікава закономірність: ті самі елементи, що розташовані в різній послідовності, створюють різні орнаменти.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення геометричного або рослинного орнаменту

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ

- ◆ Що таке орнамент?
- ◆ Які існують види орнаментів?
- ◆ Якими візерунками зазвичай прикрашають рупники?
- ◆ Що можна прикрасити орнаментом, створеним вами сьогодні?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, гуаш, пензлі; пригадати неіснуючих тварин, яких можна зустріти в казках.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 32. ФАНТАСТИЧНИЙ ЗВІР

Дата _____

Клас _____

Мета:

- навчити учнів обирати формат, виявляти головне та другорядне під час створення декоративної композиції; ознайомити з творчістю української народної художниці М. Примаченко;
- розвивати асоціативну пам'ять, уяву, фантазію, уміння аналізувати;
- виховувати охайність під час роботи з художніми матеріалами.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (М. О. Примаченко «Синій бик», «Мавпа їде на чотириголовому звірі», «Лісовий птах зі своїм дитинчам»).
- **Музичний ряд:** українські народні мелодії.
- **Обладнання:** ТЗН.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Пригадайте, що називають *композицією* образотворчого твору.
- ♦ Як ви гадаєте, що таке *декоративна композиція*?
- ♦ Що зазвичай зображають у декоративних композиціях?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- ♦ Яких тварин ви знаєте?
- ♦ Яких із них можна побачити тільки в зоопарках?
- ♦ А які тварини не живуть ані в наших домівках, ані на вулицях, ані в лісах, ані в полях і навіть у зоопарках?

Учитель. Сьогодні ми помандруємо у світ видатної української художниці Марії Оксентіївни Примаченко і познайомимось із незвичайними героями її творів, яких не можна побачити ані у природі, ані у зоопарку.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель (*упродовж розповіді вчителя стиха лунає українська народна мелодія*). Колись на Україні жила цікава художниця. Її роботи зовсім не були схожі на роботи інших художників. Цю народну талановиту майстриню звали Марія Оксентіївна Примаченко.

Її твори дуже казкові, а персонажі — загадкові тварини та птахи (*демонстрування наочності*).

«Починалося все це так, — згадувала художниця. — Яюсь біля хати, над річкою, на завітчаному лузі пасла я гусей. На піску малювала всякі квіти, побачені мною. А потім помітила синюватий глей. Набрала його в пелену і розмалювала нашу хату...»

Кожен приходив подивитися на цю дивину, зроблену руками дівчинки. Хвалили. Сусіди просили і їх хати прикрасити.

Подивіться уважно на її роботи (*аналізування наочності*).

- ♦ Чи бачили ви таких тварин та птахів у природі або в зоопарку?
- ♦ Правильно, не бачили. Тому що вони створені фантазією художниці.
- ♦ Що вас найбільше вразило у картинах Марії Примаченко?
- ♦ Зверніть увагу на колірну гаму картин художниці. Які кольори переважають у її роботах?

М. Примаченко «Мавпа їде на чотириголовому звірі»

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Сьогодні ви також фантазуватимете та створюватимете істот, яких не існує насправді.

Але для того, щоб ваші роботи були цікавими, звернімо увагу, які прийоми використовувала відома художниця.

Головний персонаж кожного її твору виділяється за розміром та кольором.

У її роботах є ще й дрібні зображення квітів, листочків, дерев, орнаментів.

Усе це робить картину цікавою, але не заважає спогляданню головного персонажа.

А ще Марія Примаченко дуже полюбляла яскраві кольори. Тому її картини виглядають такими веселими, святковими.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Створення образу неіснуючої тварини

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Із творчістю якої художниці ми познайомилися сьогодні на уроці?
- ♦ Що відрізняє твори Марії Оксентіївни Примаченко від творів уже відомих вам художників?
- ♦ Яких тварин ми сьогодні малювали?
- ♦ Як звуть ваших тварин?
- ♦ Де б вони могли мешкати?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести різнокольоровий папір, паперові серветки жовтого кольору, ножиці, клей; знайти вірші, присвячені квітам.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 33. КВІТКОВА ГАЛЯВИНА

Дата _____

Клас _____

Мета:

- розширити уявлення учнів про симетричну форму, ознайомити з різноманітними прийомами обробки паперу (складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо);
- розвивати уяву, фантазію, просторове мислення, формувати естетичні почуття, смак;
- виховувати дбайливе ставлення та любов до природи.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** різнокольоровий папір, паперові серветки жовтого кольору, ножиці, клей.
- **Зоровий ряд:** фотографії різних квітів.
- **Літературний ряд:** Олена Пчілка «Весняні квіти», Н. Забіла «Квіти».

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- ♦ Яка пора року в нас зараз?
- ♦ Що відбувається в природі навесні? Як ми можемо визначити, що весна прийшла?
- ♦ Хто є вісниками весни?
- ♦ Як природа прокидається навесні?

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель (декламує вірш)

ВЕСНЯНІ КВІТИ

Весна-чарівниця,
неначе цариця,
наказ свій послала,
щоб краса встала,
і проліски, і травка,
й зелена муравка,
і кульбаба рясна,

і фіалочка ясна —
всі квіти весняні,
веселі, кохані,
з-під листя виходять,
голівки підводять
од сну зимового
до сонця ясного!

Про що йдеться у вірші Олени Пчілки? Так, про весну і квіти. Сьогодні ми опинимося на чарівній квітучій галявині, яку створимо власноруч.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Квіти — це море барв, відтінків, форм, ніжних ароматів, але вони дуже швидко в'януть. А так хочеться, щоб квіти завжди милували око своєю красою, приносили нам радість. Для того щоб зупинити цю чудову мить, здавна люди їх малюють, створюють власноруч з різних матеріалів — тканини, паперу і навіть пластикових пляшок.

- ♦ Які квіти любляете ви?
- ♦ Як виглядають ваші улюблені квіти? Яку форму вони мають? Який колір?
- ♦ Чи знаєте ви вірші про свої улюблені квіти?

Ось такі вірші написала Наталя Львівна Забіла:

КВІТИ

Під віконцями
на сонці
у весняному саду

у земельку,
як в постельку,
я насіннячко кладу.

Сонце, смійся!
Дощик, лийся!
Линьте, краплі, до землі,
щоб на грядках
у зернятах
кріпли паростки малі.

Прийде літо,
будуть квіти,
будуть в мене восени
у віночку на голівці
чорнобривці запашні.

(Учитель може також прочитати такі вірші Наталі Львівни Забіли, як: «Барвінок», «Кульбабки».)

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Разом зробимо чудові квіти з різнокольорового паперу.

Кульбабка

- Паперову серветку жовтого кольору складаємо навпіл і ще раз навпіл.
- Середину серветки закріплюємо степлером.
- Із заготовки вирізаємо круг.
- Надрізаємо круг багато разів, не дорізаючи його до середини.
- Розпрямляємо нашу кульбабку.

Ромашка

- З паперу білого кольору вирізаємо квадрат.
- Цей квадрат складаємо навпіл і ще раз навпіл.
- Складаємо квадрат по діагоналі.
- Малюємо на складеному папері пелюстку ромашки.
- Вирізаємо, не дорізаючи ножицями до центра майбутньої квітки, та розпрямляємо пелюстки ромашки.
- З жовтого паперу вирізаємо серединку (круг) ромашки та приклеюємо її.

У такий спосіб можна отримати різні квіти залежно від кольору паперу та форми пелюсток квітів.

Квіти можна приклеїти на аркуш паперу чи зробити об'ємними, використовуючи для стебельця дерев'яні шпажки тощо.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Виготовлення улюблених квітів із кольорового паперу шляхом скручування, складання, вирізання

7. АКТУАЛІЗАЦІЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ

- ♦ Що ми сьогодні робили?
- ♦ Які квіти виготовили ви?
- ♦ У який спосіб ви виготовляли свої улюблені квіти?
- ♦ Що можна прикрасити цими квітами? Кому подарувати?

8. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: пригадати все, що вивчали протягом семестру.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 34. ПЕРЕВІР СЕБЕ

Дата _____

Клас _____

Мета:

- закріпити та перевірити знання учнів з образотворчого мистецтва;
- активізувати ініціативу учнів, розвивати командні якості, вміння працювати в мікроколективі;
- виховувати почуття взаємодопомоги.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** фотографії писанок, мальованок, крашанок, крапанок, дряпанок або самі декоровані яйця; картки з репродукціями картин за тематикою завдань.

Тип уроку: урок узагальнення знань, умінь і навичок.

Форма проведення уроку: брейн-ринг.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

Примітка. Цей урок відрізняється (особливість проведення) від попередніх формою проведення. Пропонуємо провести його як урок брейн-ринг. Для цього клас об'єднується у дві або три команди. Кожна команда обирає капітана та вигадує назву команди. Бажано мати для кожної команди якісь позначки, які відрізняють її від решти команд (значки, краватки, кольорові стрічки тощо).

Капітани команд відповідають за поведінку команд під час гри, а також вирішують, хто відповідатиме на те чи інше запитання.

2. ПРОВЕДЕННЯ БРЕЙН-РИНГУ

Запитання

- ♦ Як називається вид мистецтва, в якому використовують різноманітні фарби: акварельні, гуашеві та інші? (*Живопис.*)
- ♦ Які інструменти необхідні під час роботи з пластиліном? (*Стеки.*)
- ♦ Як називається вид образотворчого мистецтва, де художник використовує олівці, фломастери, навіть вугілля чи кулькові ручки? (*Графіка.*)
- ♦ Визначте роботи, які належать до графіки.

Р. Берггольц «Відлига у Гатчині»

М. Примаченко «Синій бик»

А. Лондон «Лев»

Ю. Волков «Ліс»

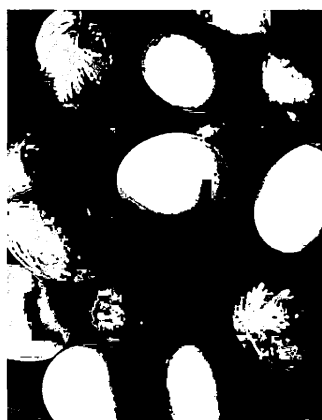
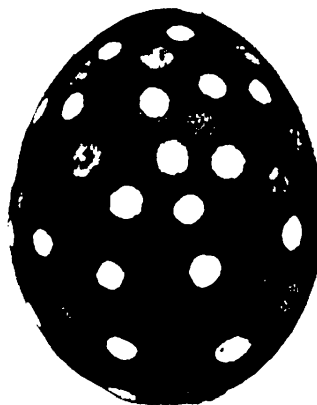
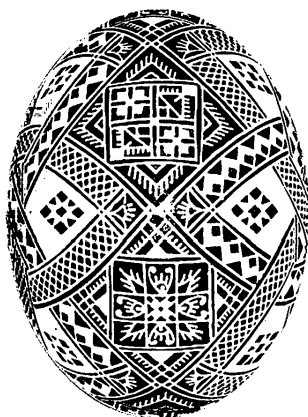
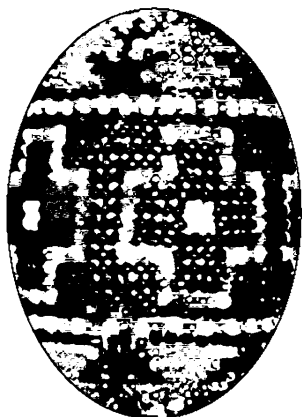
М. Беркос «Будяки»

В. Лемзяков «Дубок»

- ♦ Як називаються мистецько розписані або орнаментовані пташині яйця? (Писанки)

- ◆ Знайдіть писанку поміж інших декорованих яєць.

- ◆ Як називається розмірність, повна дзеркальна відповідність у розташуванні частин цілого щодо середньої лінії або центра? (*Симетрія*)
- ◆ Що таке *асиметрія*? (*Відсутність або порушення симетрії*)
- ◆ Як називається жанр образотворчого мистецтва, картина або малюнок, на яких зображені різні предмети побуту, квіти, фрукти, овочі? (*Натюрморт*)
- ◆ Як можна назвати у мистецтві стан спокою і рівноваги на картині? (*Статика*)
- ◆ А що таке *динаміка*? (*Зорове сприйняття руху, спрямованості форми*)
- ◆ На якій картині художник створив динамічне зображення, а на якій — статичне?

М. Бурачек «Рече та стогне Дніпр широкий...»

С. Васильківський «На Харківщині. Пейзаж з волами»

- ◆ Як одним словом можна назвати побудову художнього твору? (Композиція)
- ◆ Що таке *архітектура*? (Мистецтво проектування та будування)
- ◆ Хто такий *скульптор*? (Художник, який зображує світ не площинно, а об'ємно)
- ◆ Які матеріали використовує скульптор для створення своїх робіт? (Він ліпить свої твори з глини, висікає їх з каменю або мармуру, вирізає з деревини.)
- ◆ Які кольори ми називаємо *хроматичними*? (Ті, які забарвлені, кольорові — це кольори спектра та їх сполучення — сині, жовті, оранжеві, червоні, зелені, блакитні, коричневі та інші.)
- ◆ Які кольори є *ахроматичними*? (Кольори, які не мають забарвлення, тобто безколірні — білий, сірий, чорний та їх відтінки.)
- ◆ Назвіть головний засіб виразності живопису. (Колір)
- ◆ Що таке *палітра*? (Невеличка дощечка, на якій змішують фарби під час роботи)
- ◆ Як називається ящик (частіше дерев'яний) для роботи та перенесення пензлів, фарб та палітри? (Етюдник)
- ◆ Які інструменти необхідні художнику-живописцю, щоб малювати фарбами? (Пензлі)
- ◆ Визначте, до якого виду мистецтва належить кожна з робіт. (Для визначення виду мистецтва учням пропонуються фотозображення: писанки, рушника, пам'ятника черепасі в Юрмалі (Латвія), репродукції картин І. Шишкіна «Перед грозою», «Ліс» та Д. Шмарінова «Портрет жінки у капелюсі».)

Склади картину

Гра на швидкість. Діти отримують конверти з розрізаними на шматочки репродукціями картин (2—3 репродукції в конверті). Завдання гри: правильно скласти репродукцію.

Які відчуття може викликати колір?

Учні отримують картки з різнокольоровими монотипіями. На картках написані різні стани та відчуття людини — радість, сум, любов, ненависть, горе, ніжність, роздратування, ненависть. Дивлячись на колір монотипії на картці, учень має підкреслити той стан людини, який відповідає кольору монотипії.

3. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести папір для малювання, гуаш, пензлі.
3. Проголошення уроку завершеним.

Урок № 35. ЗУСТРІЧАЄМОСЯ З ЛІТОМ

Мета:

- навчити учнів спостерігати за природою, зміною кольорів у природі різну погоду;
- розвивати уяву, фантазію, кольоросприйняття ока, формувати естетичні почуття, смак, активізувати ініціативу учнів;
- виховувати дбайливе ставлення до природи, почуття національної гордості.

Оснащення

- **Матеріали та інструменти:** папір для малювання, гуаш, пензлі, ємності з водою, серветки для витирання рук та пензлів.
- **Зоровий ряд:** репродукції картин (А. Куїнджі «Березовий гай»; Й. Бокшай «Гірський пейзаж»; С. Васильківський «Український пейзаж», «Полтавщина. Тихий вечір»; О. Юрченко «Ворохтянський мотив»; І. Айвазовський «Чорне море»).
- **Літературний ряд:** Р. Купчинський «Мій край», А. Камінчук «Зацвітає калина...», загадки та приказки про літо.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку

2. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Учитель. Відгадайте загадку.

В небі ластівка летить,
З вітром листя шелестить,
Воду п'є лелека.
Сонце палить. Спека.
Дозріває жито.
Яка пора? (*Літо*)

- ♦ А ви радієте літу? Чому?

Послухайте українські приказки про літо.

- Бджоли раді цвіту, люди — літу.
- Літо зиму годує.
- Хто влітку ледарює, той узимку біду чує.
- Що влітку вродиться, то взимку згодиться.
- Червень тому зелениться, хто працювати не ліниться.
- У липні день одбуває, а спека прибуває.
- Як у серпні дбаємо, так зимою маємо.

3. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Послухайте вірш і скажіть, про що ми говоритимемо сьогодні на уроці.

Зацвітає калина,
Зеленіє ліщина.
Степом котиться диво-луна.
Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, одна!

(А. Камінчук)

Правильно, сьогодні ми говоритимемо про нашу рідну неньку-Україну.

4. ВИКЛАДАННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Учитель. Сьогодні ми завершуємо навчальний рік, але не завершується наша подорож країною Образотворчого мистецтва.

Попереду на нас чекає ще багато цікавого і незвичайного.

Для нашого останнього уроку я підготував (-ла) цікаві роботи видатних художників, які оспівували красу української землі: гірські пейзажі Західної України, поля та краєвиди Центральної та Східної України, Чорне море у Криму.

Наша Україна настільки красива і різноманітна, що завмирає серце, коли бачиш цю красу. Тому багато художників захоплювалися цією красою і оспівували її у своїх роботах (*демонстрування наочності*).

Україна завжди давала натхнення не тільки художникам, а й поетам. Послухайте, з яким теплом у серці говорить про Україну Роман Григорович Купчинський:

МІЙ КРАЙ

Україна — край мій рідний
Від Кавказу по Карпати,
І веселий, і свобідний,
І великий, і багатий.
Де є в світі крапці ріки,
Як Дністер, Дніпро-Славути?
Хто покине їх навіки,
Тому в серці вічна смута.
Де є в світі крапці гори,
Де таке повітря свіже?
Де шумлять так гарно бори
І хвилює спіле збіжжя?
Де ясніше сонце світить,
Де гарніше зорі сяють?
Де ж солодше пахнуть квіти —
Як у наших любім краї!

Фізкультхвилинка

5. ІНСТРУКТАЖ

Учитель. Можливо, ви вже мандрували з батьками Україною — чи то каталися на лижах у Карпатах, чи то відпочивали влітку на Чорноморському узбережжі. Цього літа запам'ятайте все нове, що побачите, та замалюйте свої враження, а ми зробимо виставку ваших робіт — «Чарівні куточки України».

Сьогодні ж намалюйте свій найулюбленіший куточок рідного краю, наше місто (селище) або якусь його надзвичайну частину, найяскравішу пам'ятку.

6. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Зображення рідного куточка України

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку, перегляд дитячих робіт, демонстрування кращих).
2. Проголошення уроку завершеним.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Калініченко О. В.* Образотворче мистецтво : підр. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. / Калініченко О. В., Сергієнко В. В. — К. : ТОВ «Видавничий дім «Освіта», 2012.
2. *Програма з образотворчого мистецтва.* 1—4 кл. загальноосвітн. навч. закл. / Р. Т. Шмагало, Ж. С. Марчук, І. Б. Вачкова, О. В. Чорний, М. В. Гнатюк. — К. : ТОВ «Видавничий дім „Освіта“», 2012.
3. *Абрамова М. А.* Беседы и дидактические игры на уроках по изобразительному искусству. 1—4 кл. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002.
4. *Алексеева В.* Изобразительное искусство и школа. — М. : Советский художник, 1968.
5. *Алехин А. Д.* Изобразительное искусство. Художник. Педагог. Школа — М. : Просвещение, 1984.
6. *Антонович Є., Проців В., Свид С.* Художні техніки у школі : навч.-метод. посіб. для ст-тів художньо-граф. факультетів вищих навч. закл. — К. : ВМН, 1997.
7. *Волков Н. Н.* Цвет в живописи. — М., 1965.
8. *Волкотруб И. Т.* Основы художественного конструирования. — К. : Вища школа, 1988.
9. *Гуревич М. М.* Цвет и его измерения. — М.—Л. : Изд-во АН СССР, 1950.
10. *Дитмар К. В.* Хочу узнать и нарисовать тебя, мир. — М. : Просвещение, 1993.
11. *Зернов В. А.* Цветоведение. — М. : Книга, 1972.
12. *Кириченко М. А.* Основи образотворчої грамоти. — К. : Вища школа, 1982.
13. *Ковальов О.* Декоративно-прикладне мистецтво у школі. 1—7 кл. : навч. посіб. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2006.
14. *Ковальов О.* Методика викладання декоративно-прикладного мистецтва в початковій школі : навч.-метод. посіб. — К. : Віпол, 1997.
15. *Ковальчук Т. П., Резниченко Н. И.* Виды художественной работы с бумагой : нагл.-метод. разработка. — Одесса : Астропринт, 1998.
16. *Коновець С.* Твори українського образотворчого мистецтва на уроках в школі: метод. реком. для вчителів образотворчого мистецтва. — К. : Віпол, 1997.
17. *Миронова Л. Н.* Цветоведение. — М., 1984.
18. *Мухина Б. С.* Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. — М. : Педагогика, 1981.
19. *Неменский Б. М.* Мудрость красоты. — М. : Просвещение, 1987.
20. *Ростовцев Н. Н., Терентьев А. Е.* Развитие творческих способностей на занятиях рисованием. — М. : Просвещение, 1987.
21. *Трофимова М. В., Тарабарина Т. Н.* И учеба, и игра: изобразительное искусство. — Ярославль : «Академия развития», 1997.
22. *Турро И. Н.* Коллективные работы учащихся по рисованию. — М.-Л. : Просвещение, 1965.
23. *Федоренко Д. Т.* Нетрадиційні уроки в початкових класах на засадах народної педагогіки. — Кривий Ріг, 1991.
24. *Чен Н. В.* Игры на уроках изобразительного искусства / Искусство. Всё для учителя! // Науч.-метод. журнал, 2011. — С. 26—28.
25. *Чен Н. В.* Дидактическая игра — основа развития воображения и фантазии / Искусство. Всё для учителя! // Науч.-метод. журнал, 2011. — С. 6—10.
26. *Чен Н. В.* Нетрадиційні техніки зображення : навч.-метод. посіб. — Х. : Скорпіон, 2007.
27. *Чен Н. В.* Предметний тиждень. Образотворче мистецтво : метод. посіб. для вчителів. — Х. : Скорпіон, 2005.
28. *Щеблыкин И. К., Романова В. И. и др.* Аппликационные работы в начальных классах. — М. : Просвещение, 1990.
29. *Щипанов А. С.* Юным любителям кисти и резца. — М. : Просвещение, 1997.